

This XML file does not appear to have any style information associated with it. The document tree is shown below.

```
<?xml-model href="http://www.tei-c.org/release/xml/tei/custom/schema/relaxng/tei_all.rng" type="application/xml" schematypens="http://re
<?xml-model href="http://www.tei-c.org/release/xml/tei/custom/schema/relaxng/tei_all.rng" type="application/xml"
    schematypens="http://purl.oclc.org/dsdl/schematron"?>
<TEI xmlns="http://www.tei-c.org/ns/1.0">
  <teiHeader>
    <fileDesc>
      <titleStm>
        <title>När isen brister</title>
        <author>Ebbe Lieberath</author>
        <respStm>
          <resp>converted to XML encoding</resp>
          <persName>Elin Fellman, Marie Källman</persName>
        </respStm>
      </titleStm>
      <extent>
        <measure unit="pages" quantity="88">88 sidor</measure>
      </extent>
      <publicationStm>
        <publisher>Sveriges scoutförbunds förlagsaktiebolag</publisher>
        <pubPlace>Stockholm</pubPlace>
        <date when="1931"/>
        <availability>
          <p>Det här är ett utdrag av boken från Google Books</p>
        </availability>
      </publicationStm>
      <sourceDesc>
        <p>Google books</p>
      </sourceDesc>
    </fileDesc>
  </teiHeader>
  <text>
    <body>
      <div type="page" n="1">
        <head>SVERIGES SCOUTFÖRBUNDS BIBLIOTEK</head>
        <head>N:o 21</head>
        <head>NÄR ISEN BRISTER</head>
        <head>AV</head>
        <head>EBBE LIEBERATH</head>
        <pb facs="Bilder/N0001.tif" n="N0001"/>
        <head>Det skall gå!</head>
        <head>STOCKHOLM</head>
        <head>SVERIGES SCOUTFÖRBUNDS FÖRLAGSAKTIEBOLAG</head>
      </div>
      <div type="page" n="2">
        <p>Sveriges Scoutförbunds Högkvarter fram- bär härmed sitt varma tack till Stockholms Skridskoseglarklubb och Svenska Livräd-
ningssällskapet, vilka välvilligt ställt en stor del av det fotografiska bildmaterialet i denna bok till förfogande.
Illustrationerna i övrigt ha utförts av Bröderna Frank. </p>
        <p>SVERIGES SCOUTFÖRBUND 1931.</p>
        <p>Kurt Lindberg, Boktryckeriaktiebolag, Stockholm 1931.</p>
        <p>36064</p>
      </div>
      <div type="page" n="3">
        <head>FÖRORD.</head>
        <p>Jag föreställer mig, att författaren av "När isen brister" en gång varit – med all respekt – en rustibus i väl så hög grad som
vi andra, som ha den gyllene tiden bakom oss. Säkert är, att mer än mycket av vad som i denna bok säges, har det självupplevdas
omisskänliga prägel. Det är personliga minnen och erfarenheter från västkustviddernas förrådiska isar, hågkomster av äventyrliga
pojktåg i Göteborgsskårgården vintertid, som här format sig till en briljant handledning i iskänedom. Det är kanske också de
bitterljuva erfarenheterna från en tid, då rottingen intog en mera aktad ställning bland familjens inventarier, som be- tingat
författarens manande appell till hemmen. Icke så att förstå, att nämnda förträffliga pedagogiska hjälpmedel för- tjänar att tagas
till nåder i arbetet för isoluckykornas bekäm- pande. Det är andra vägar, som föra till målet. Ansvars- känslans väckande är en. En
annan och minst lika betydelse- full leder över upplysning och praktisk insikt. Bägge ha i föreliggande arbete funnit uttryck,
som icke kunna högt nog skattas. Då jag anmodats yttra mig om scoutchefens senaste verk, sker det med all veneration. Denna leder
sitt ursprung från mediet av nittiotalet, då löjtnanten Lieberath som elev vid Kungl. Gymnastiska centralinstitutet bl. a. hade
att sätta pli på en tropp "jakobister". Det är hugesamt för en av dessa att så här efter snart 40 år konstatera, hurusom just de
egenskaper, som tillförsäkrade dåvarande löjtnanten en obestridd honnörsplats i deras unga hjärtan, troget åter- </p>
      </div>
      <div type="page" n="4">
        <p>speglas i majorens bok. Dess ungdomliga adress är påtaglig och dess käck, friska grundton, klara framställningsform och
övertygande saklighet ägnade att helt fånga de ungas intresse och uppmärksamhet. Det är den äldre, av skadan vise kamraten, som
tar den yngre milt i örat och säger: tag dig i akt! Och han säger det med scoutchefens specifika accent. Såsom sekreterare i
Svenska Livrädningssällskapet vill jag härtill gärna ha fogat detta: major Lieberaths "När isen brister" förtjänar den vidaste
spridning i bygderna landet runt. Den rikt och åskådligt illustrerade boken, som utgör ett värdefullt komplement till
Livrädningssällskapets fram- ställning hos Skolöverstyrelsen om upptagande av ämnet iskunnighet som led i den fysiska fostran,
bör icke blott ha sin plats given i varje skolbibliotek. Den bör sättas i händerna på alla och envar, som ha med nämnda fostran
att skaffa såväl inom som utom skolans värld. Den bör finna vägen till de svenska hemmen. Dess instruktiva, väc- kande vinkar och
råd måste bli varje svensk pojkes och flic- kas egendom. Det är en bjudande humanitär plikt mot den ungdom, som växer upp i ett
sjörikt, vintrigt land som Sverige, att icke ställa den handfallen och hjälplös – "när isen brister". </p>
        <p>Oläsbar signatur</p>
      </div>
      <div type="page" n="5">
        <head>FÖRETAL.</head>
        <pb facs="Bilder/N0005.tif" n="N0005"/>
        <p>I den veckotidning, vars redaktion jag till- hör, har jag under rubriken "Gör en in- sats" riktat till den ungdomliga delen av
läsekretsen följande maning: "För inte så länge sedan träffade jag samman med en man, som slagit sig på att söka utreda drunk-
ningsfrekvensen vid isoluckyr. Han påstod sig bestämt ha funnit att dödsiffran sedan flera år är i stadigt sjunkande, m. a. o.
att det inträffar färre olyckor på is med dödlig påföljd nu än förr. Vål om så verkligen vore förhållandet! Då skulle alltså alla
varningsrop i tal och skrift, tidningsuppsatser, radio m. m. småningom ha börjat bära frukt och dumdristigt, ungdomligt överdåd
ersättas med förnuftig eftertanke. Nåja, jag vet att så blivit fallet i mycket stora kretsar av ungdom just i den ålder, då
mången förr fick släppa till livet. Tack vare scoutrörelsen, som vid sidan av Svenska Livrädningssällskapet varit den hittills
enda organisation i </p>
      </div>
      <div type="page" n="6">
        <p>vårt land, som haft praktisk undervisning i hithörande ting på sitt program och målmedvetet sökt väcka pojkarnas – och
flickornas – eftertanke, ha årligen tusentals pojkar, ynglingar och flickor fått blicken öppnad inte blott för faran för dem
själva utan också för det ansvar inför anhöriga och andra medmänniskor en sann sportsman alltid måste ha för ögonen. </p>
        <pb facs="Bilder/N0006.tif" n="N0006"/>
        <p>De frusna vidderna locka.</p>
        <p>Det vore emellertid nära nog brottsligt att slå sig till ro och hoppas på ännu bättre tider, blott därför att förhållan- dena
börjat gestalta sig gynnsammare än förr. Nu, om någonsin, måste vi i stället erinra oss att framgång för- pliktar, nu måste vi
hjälpas åt över hela linjen! Var och en av er, mina vänner, – vare sig ni varit eller äro scouters eller icke – som kommit till
insikt om den oerhörda betydelsen av upplysning och undervisning om is- faran och sätten att möta och avvärja den, måste ligga i
```

av alla krafter! Det räcker inte med att bara tänka på sitt eget höga jag eller endast sitt eget gäng, sina syskon eller när-

</p>
</div>
<div type="page" n="7">
<p>maste vänner, ingen människa ni kommer i beröring med får undgå er! Barnungar, jämnåriga, vuxna, alla behöva de en "körare", och en kraftig sådan, allt då och då. Ni kunna vara övertygade om att det är ett tacksamt jobb åtminstone så till vida att var och en, som inte är alldeles blottad på förstånd, inser att ni ha rätt. Det är inte med detta som med så mycket annat, t. ex. ideella eller sociala uppslag, åt vilka många rycka på axlarna. Här behövs ingen övertalning, inga övertyganden, alla äro genast med och se gärna "yxan gå". Möta de då ungdomar, som med entusiasm och kunnighet gripa sig an med att "hålla i skaf- tet, gå de gärna med liv och lust in för att hjälpa till. Nå, men hur skall det gå till, undra ni. Ja, det finns tusen sätt så visst som ett. Exempelvis: Slå er ihop med något eller några gång, sammankalla allt vad ungar heter i trakten och sätt i gång. Men börja genast med praktiska övningar, isundersökning, livlinekastning o. s. v. och "prata" inte mer än absolut nödvändigt. "Visa först, öva sedan." Därefter är den dag inte långt borta då även fäder och mödrar infinna sig. Och få ni dem med er, ska ni få se på "gnistor"! Är det männe förmåtet att hoppas att föräldrar och unga män och kvinnor såväl som gamla tränade sportsmän och skridskoåkare skola med samma intresse och energi som scouterna och flickscouterna gå in för att söka förebygga att människoliv spillas genom bristande kunskap om isfaran? Jag är djärv nog att å deras vägnar svara nej på den frågan, och vågar därför framlägga följande, på många bittra personliga erfarenheter grundade framställning. </p>
<p>Signatur: Ebbe Lieberath</p>
</div>
<div type="page" n="8">
<head>I.</head>
<head>"HÄRLIGT, HÄRLIGT – FARLIGT, FARLIGT!"</head>
<p>Några dygns barfrost så att tjälen hinner gå i jorden och diken och rännilar frysa till, medan de större vattenvidderna ännu så länge kunna spela med glittrande vågor; därefter snö i massor och därpå gnistrande kallt under några klara dagar och nätter. Skulle tro det vore start för en ideal- vinter! Djup snö i terrängen och sjöar och vattendrag med bärkraftig spegelblank is – vattnas det inte i munnen? Om man nu också kunde vara bergsäker på att unga och gamla, som vilja njuta av den sport skridskoisen bjuder, hade tankarna med sig i lika hög grad som sinnet och humöret känner lyftning vid åsynen av all den glittrande ståten! Men hur ha vi det med den saken, måntro? Vi skola inte tala bara om äventyrsälskande pojkar, som naturligtvis inte kunna låta bli att prova nattgammal is – med risk att trampa igenom och stanna för alltid under densamma. Även vuxet folk kan begå rena galenskaper beträffande både ut- rustning och annat, när det gäller att ge sig vinteridrotterna i våld, särskilt vid långfärder på skridskor. Man helt enkelt ger sig utåt på sina "skrillor", i många fall utan att ens ha hört sig för, hur pass hållfast isen kan vara på den eller den sjön; man litar på termometern, har denna under en längre tid visat ett pålitligt lågt gradtal, tror man att allt är väl beställt och tänker inte på hur väsentligt olika källden kan verka på skilda vattenvidder och -djup, på rörligt och stillastående vatten o. s. v. </p>
</div>
<div type="page" n="9">
<p>Och vad nästan värre är, man ger sig åstad utan några som helst medel att utsikt till framgång möta ett olycks- tillbud, ofta nog även utan sällskap, som skulle kunna räcka en hjälpande hand. Om det kan anses som ett brott att riskera sitt liv till ingen nytta, så är det varken mer eller mindre än brottsligt </p>
<pb facs="Bilder/N0009.tif" n="N0009"/>
<p>"Pass opp! Det knakar!"</p>
<p>att ge sig ut på främmande is utan att vara rustad med möj- ligheter att komma upp igen, om isen skulle brista. Rustad inte bara med redskap – och sällskap – utan också med kunskap om förhållanden, som utöva inflytande på isens bärkraft, så att man förstår att undvika olyckstillbud – risk för dylika finns nämligen alltid, där man inte på för- hand kunnat förvissa sig om isens styrka. Hur farligt det är att företa en långfärd på skridskor utan sällskap borde egentligen säga sig självt, men jag vill likväl anföra ett par exempel ur min egen erfarenhet. </p>
</div>
<div type="page" n="10">
<p>Under mina pojkar visste man inte vad isdubbar e. dyl. var för något – åtminstone inte i min hemtrakt – och inte heller fanns någon som varnade oss för vare sig "ensamhet" eller annat på färderna. En utmärkt trevlig och pråktig kamrat brukade ofta taga sig ensam ut på småsjöarna i nejden – en sport som för övrigt var synnerligen omtyckt av alla oss sprakfålar i "upptäckaråldern". En kväll saknades han hem- </p>
<pb facs="Bilder/N0010.tif" n="N0010"/>
<p>I spridd ordning – det enda riktiga.</p>
<p>ma, och några av oss, som på ett ungefär visste vartåt han gått, skyndade dagen därpå ditut. Han återfanns död, stående rätt upp och ned, fastfrusen vid iskanten och med huvudet lu- tat mot de korsade armarna. Död men icke drunknad. En cirka trettio meter lång igenfrusen ränna visade huru han sökt kampa sig fram till säker is. Hade en eller flera kamrater varit till hands, skulle han säkerligen ej omkommit. Något år senare gick jag själv ned mig på ungefär samma ställe och hade utan tvivel gått under, om inte kamraterna efter en kvarts timmes styvt arbete lyckats få upp mig. Och ändå hade vi vid båda tillfällena haft bortåt 17° kallt. I flera dygn. </p>
</div>
<div type="page" n="11">
<p>Samma år drunknade i en närbelägen sjö en ung officer, som ensam företagit en liknande färd. Jag skulle kunna anföra ännu en mängd sådana fall, som till fullo bekräfta hur befogad min varning är: gå aldrig ensam på okänd is. Av dessa exempel framgår emellertid icke endast ensam- hetsfaran utan också den absoluta nödvändigheten av att vara försedd med lätt tillgängliga redskap att dels själv hålla sig uppe och ta sig upp med, dels nå och effektivt bistå en som gått ned. Kamraten, som vi hittade inhjälfrusen, hade sökt hjälpa sig med en fällkniv – den återfanns vid vaken sönderbruten – och när jag själv gick ned, hade jag visserligen en slid- kniv, men den satt vid bältet, under kavajen, och varken jag eller kamraterna förstodo då, vilken nytta man kunde ha av en sådan vid ett dylikt tillfälle. Ingen av oss hade heller hört talas om något liknande livlina e. dyl, och att jag kom lyckligt undan den gången – liksom åtskilliga gånger både före och efteråt – berodde på en ren "sinkadus". Jag fick en kavaj mig tillslängd, råkade gripa i en ärm och låg i nästa ögonblick i vaken igen med armen i famnen, sömnen vid axeln hade brakat sönder. En annan gång kröp en kamrat ut och räckte mig handen, varpå han reste sig för att hala upp mig – i nästa momang tram- pade vi vatten båda två och de andra kamraterna fingo dubbelt jobb. En av de hemskaste olyckor jag hört talas om i detta sammanhang inträffade för endast några år sedan just på en av dessa min barndoms älsklingssjöar, och den händelsen är så att säga ett skolexempel på det ansvarslösa i att någon- sin ge sig ut på främmande isar utan att vara beredd på det värsta. Fem unga män togo sig en söndagslångtur över sjö efter sjö i den härligaste trakt, åtminstone jag känner. Allt gick lyckligt och väl, tills de kommo ut på den ifråga varande sjön, som redan på min tid var känd för sina för- </p>
</div>
<div type="page" n="12">
<p>rådiska strömdrag – jag kan ännu idag på kartan peka ut ställen, från vilka både jag själv och några av mina dåtida klasskamrater höstade in bittra och blöta erfarenheter. Her- rarna åkte, förmodar jag, i klump eller i vart fall för tätt, nära varandra – vilket man aldrig bör göra! – med den påföljd att isen plötsligt brast under två av dem. Ingen i hela sällskapet medförde så mycket som en isdubb, ännu </p>
<pb facs="Bilder/N0012.tif" n="N0012"/>
<p>En god start – man sprider sig.</p>
<p>mindre livlina eller något annat redskap, varmed de kunde bistå sina kamrater. Det var långt till land – jag tror mig kunna ange olycksplatsen precis – och de tre ute på isen kunde absolut inte företaga någonting till deras räddning utan nödgades åse, hur de två drunknade! De två voro för övrigt de enda gifta i laget och hade dessutom varsina småtingar hemma!! Jag är förvissad om, att, om man forskade i drunknings- olyckornas vintertid hävder, man skulle kunna uppräknat hundratals att icke säga tusentals liknande fall. Undra på att man, med sådant i minnet och för ögonen, vill dundra ut med sina lungors hela kraft: </p>
</div>
<div type="page" n="13">
<p>Du är en ansvarslös lymmel om du beträdder främmande is utan att medföra isdubbar, livlina och ispi, och Du är en brottsling om Du lockar med dig folk, som inte äro utrustade därmed och som inte på förhand lärt sig använda dem! Det är alldeles på tok att, som många göra, resonera som så: "Jag har aldrig haft någon användning för min livlina och har knappast hört talas om att någon räddats med en </p>
<pb facs="Bilder/N0013.tif" n="N0013"/>
<p>Gudomligt vackert – men piken i full gång.</p>
<p>sådan." Fundera i stället över hur många drunknade, som skulle kunnat räddas, om en lina eller liknande funnits till hands. M. a. o. resonera icke från Din egen ståndpunkt, där Du står på fast is eller på land eller sitter hemma och kalkylerar, utan tänk Dig in i situationen för den som ligger till halsen i issörjan och för dem, som stå maktlösa bredvid. För min del är jag, med den erfarenhet både pojkåren och mannaåldern givit mig, fast övertygad om, att hundratals människoliv gått till spillo och alltjämt komma att gå för- lorade uteslutande därför att folk inte haft eller ha klart för sig vikten av att ha de nämnda redskapen eller liknande till hands. </p>

</div>
<div type="page" n="14">
<p>Det är inte nog med att varna för svag is o. s. v. Överdåd och tanklöshet komma nu som förr att ge varningarna en god dag, och hur mycket man än predikar, kommer faran alltid att innebära en lockelse. Spelar man däremot på idrottssträngen och varför icke, även på fäfångans – "ingen verklig sportsman långskrinna utan dubbar, lina och pik; det är dessutom 'stiltigt' med en snyggt flätad lina över axeln" – så vinner man åtminstone ett vederbörande funderar på att rusta sig att möta faran. Och man har all anledning förmoda att ambitionen inom kort skall framkalla en strävan att också lära sig använda redskapen. Nutidens sportande ungdom ser nämligen alldeles för nyktert och praktiskt för att bara kluta ut sig med bjäfs, den vill ha ting, som det är nytta med, och den nöjer sig inte med att blott "se bra ut", utan vill också kunna något, i synnerhet när det gäller idrottsutövning. Jag erinrar mig en episod för omkring trettio år sedan. Ett antal unga gentlemän – fjorton vill jag minnas – skridskoseglade på en fjord, samtliga utstyrda med flott flätade, splitter nya livlinor. Ett mycket allvarligt drunk- ningstillbud inträffade, men ingen enda av herrarna kunde klargöra sin lina inom rimlig tid, och när så äntligen kunde ske, blev samtliga kast lika många bommar. Det blåste nämligen ganska hårt och ingen av dem förstod att beräkna linans avdrift. Då kom en fjorton års pojke, som lärt sig konsten genom grundlig träning i skolans gymnastiksal, och klarade situationen, hans första och enda kast blev en fullträff. Man må hoppas att sådana herrar inte finnas numera, men desto flera pojkar och flickor av den unge räddarens sort. </p>
</div>
<div type="page" n="15">
<p>Några förebyggande åtgärder.</p>
<p>Den ärade läsaren kanske nu förstår att även den härligaste skridskofärd lätt kan sluta med en tragedi, om man inte är beredd på att en olycka kan inträffa trots allt. Naturligtvis bör man i första hand göra klart för sig, hur man bör undvika att rusa rakt i farans gap. "Det gör man bäst genom att stanna hemma", invänder någon. Ja väl, men här är inte fråga om pjunk och räddhåga, utan om att lära sig att med minsta möjliga risker och utan dum- dristighet avnjuta en skridsko- färd. 5 cm. tjock is bär gladeligen en enskild ryggsäckpackad skridskoåkare, ung eller full- vuxen – måttet på isen tages genom att hugga upp ett hål och mäta tjockleken. – Hur många cm. som erfordras för lastbilar, kanoner o. s. v. bryr vi oss ej om här. – Men det är ingalunda sagt, att isen är lika bärkraftig överallt; det är därför klokast att invänta ännu några dygns frost, så att den hemma, ett stycke utanför stranden, mäter ytterligare någon eller några cm. Känner man till från sommarens bad platsen för något kyligt källsprång ute i vattnet, bör man företaga mätningen där, ty där tjocknar isen i allmänhet långsammare än på det omkringvarande vattnet, varigenom "siffran blir pålitligare". Av samma skäl bör man akta sig för att lita på lägre siffror, tagna på annat håll. 2 cm. kärnis bär visserligen en ensam olastad person, men rätt som det är, kan man råka komma över ett sådant där kylhål med kanske blott 1 cm. is, och då bär det genast ned. Källsprånget, som under sommaren </p>
<pb facs="Bilder/N0015.tif" n="N0015"/>
<p>Källsprång hyvla underifrån isen tunn.</p>
</div>
<div type="page" n="16">
<pb facs="Bilder/N0016.tif" n="N0016"/>
</div>
<div type="page" n="17">
<pb facs="Bilder/N0017.tif" n="N0017"/>
<p>Exempel på var svag is kan befaras: vid kloakmyrningar, fartyg, bryggor, industriella verk m. m. ; utanför älv-, å- och bäckmyrningar, där strömmen ofta studsar mot sten- block i botten och hyvlar isen underifrån; bråddjup strand är farligare än långgrund; vid vassruggar och tuvor är det farligt på våris. </p>
<p>Känns kallt, bibehåller nämligen längre sin sommartemperatur än det omgivande stillastående vattnet, varav följer, att isen över språnget bildar liksom ett valv under den jämna isytan. Är isen snöbelagd bör man invänta ännu mera frost, ty snön fördröjer frysningen, vartill kommer att nytillfrusna vakar, båtrännor o. dyl. ej kunna iakttagas förrän det må- hända är för sent. Svag is, eller i vart fall svagare än vid mätstället, kan befaras: a) hemmavid: utanför kloakmyrningar och fabriker (spill- vatten), utmed kajer, vid bropelare, under bryggor och broar eller i allmänhet vid konstbyggnader i eller vid vattnet, i synnerhet i sådana trakter (Västkusten) där tidvattnet är märkbart; vid infrusna järnfartyg med vär- meledning påsläppt o. dyl.; samt </p>
</div>
<div type="page" n="18">
<p>b) borta från hemmaknutarna: överallt där man vet eller tror sig förstå att "strömt" vatten förekommer. Så t. ex. kan man vara förvissad om, att isen utanför älv-, å- eller bäckmyrningar är mer eller mindre opålitlig, ibland, om det uttrinnande vattendraget har stark ström, redan långt ute i sjön, där s. k. os bildas av strömmen. Denna liksom studsar nämligen ofta mot stenblock och bankar i sjöns botten och "hyvlar" underifrån isen tunn, där den inte rent av hindrar isbildning. Där sådana öppna "blank- vatten" eller "os" synas är allra största försiktighet av nöden. I tränga gatt eller sund bör man hålla sig utmed strän- derna. Därest dessa äro något så när lika höga eller branta, ty strömmen löper merendels ungefär mitt emel- lan dessa. Är ena stranden brant och den andra lång- grund bör man färdas utmed den långgrunda, ty strömmen går utmed branten. I allmänhet äro s. k. sel – till sjöar formade utvidg- ningar av starkt strömmande vatten – farliga ut på djupet men däremot i regel tämligen riskfria utmed strän- derna. Man bör akta sig för vass- eller sävruggar eller mindre tuvor, i synnerhet fram på vårvintern och om solen gassat några dagar, ty de tätt stående solvärmda stråna åstads- komma ofta vidsträckt serier av hål, som göra isen pipig och opålitlig. Vårisen (i mars, april, maj, beroende på den breddgrad under vilken trakten ligger) är ytterst förrädisk. Pipig, porös och vattenmängd är den redan under avsmältning och sålunda mycket känslig för inverkan av solen, ljumma vårvindar och strömdrag. Detta gör att där den för blott en timma sedan hade en ansenlig tjocklek och var fullt bärkraftig, den nu trots ganska stor tjocklek icke bär ens så mycket som en </p>
</div>
<div type="page" n="19">
<p>2-3 cm:s höstis skulle burit. Ju längre fram på våren desto större fara. De förut anförda måtten gälla sålunda för våris endast under förutsättning att isen ännu är fast och seg och pipig- heten ej trängt fullt igenom. Några cm. vatten på våris behöver icke betyda något, så länge denna är mörk och klar, men i samma mån som pipig- heten tränger igenom och den sålunda börjar antaga en grå- aktiv färg, ökas faran. Smältande snö påskyndar isens upplösning. Härmed torde det viktigaste av det man bör hålla minnet vara avklarat, men jag vill bestämt fram- hålla att ingen utanläxa härvidlag är tillfyllest utan sunt förnuft, ispiik och kännedom om isens signaler. Ispiken är en ungefär axelhög tämligen grov stav som i nederändan är försedd med en grov några cm. lång tresidig järn- eller stålspets. Piken är skrin- narens känselspröt. Man stöter då och då med piken i isen. Porlar vatten upp efter en stöt är fara å färde. Isens egna signaler bestå vanligen av ett knakande ljud åtföljt av i ytan glimmande blixtnabba strålar åt alla håll. Nu är det blott fråga om sekunder, innan det brakar ned! Dovt sjungande ljud vid skridskornas glid – ungefär som om man rullar ett krocketklot e. dyl. på ett verandagolv – signalerar stark jämntjock is. Där den dova "sången" upphör och ersättes av ett egen- domligt klingande, sprödare ljud, bör man se upp och an- vända piken, ty där är det inte långt till de glimmande strålarna. Det är emellertid, i synnerhet för den ovane, icke lätt att endast av "glidljudet" förnimma detta. Klokst är därför att vänja sig vid att då och då vid skärombyte lätt slå med ena skridskon mot isen. "Klang" innebär var- ning. Snö eller rimfrost försvårar observationerna, ty </p>
<pb facs="Bilder/N0019.tif" n="N0019"/>
</div>
<div type="page" n="20">
<p>klangen kan på grund därav helt eller delvis utebli – låt alltså ispiiken gå för full ånga. Det mullrande dunder och brak man ofta hör ute på små- sjöarna i även den starkaste is – "sjön talar", som det heter – i synnerhet vid temperaturväxlingar utgör däremot ingen som helst anledning till oro, det är bara ungefär som när det "knäpper i knutarna" i en stuga. Men på stora vatten såsom havet, innanhav (Vänern, Vättern, Mälaren o. s. v.) och större insjöar kan det betyda att "råkar" slå upp. Detta innebär dock i regel ingen omedelbar livsfara, såvida man inte "råkar" stå just där isen spränges isär. Man kan till en tid bli avstängd från yttervärlden, värre är det inte, åtminstone på sötvatten. På havet däremot kan avkopplingen bli för alltid, ty där tar sprängningen oftast mycket våld- samma former. Medan en vanlig insjöårk stannar med en eller annan meter, kan en råk på havet inom några minuter bli hundratal meter bred och dessutom betyda att man står på ett fritt flytande isflak. På tal om havet, kan det vara skäl att påpeka hurusom sjöhövning och tidvatten m. m. göra isfärder där ofantligt mycket mera riskabla än på insjöar. Frånlandsvind med van- ligen åtföljande lågvatten kan på några timmar spränga allt isfäste vid land och bringa hela fältet i drift till havs. Pålandsvind med åtföljande sjöhövning kan på några mi- nuter spränga i småstycken det ståtligaste isfält. Ett faktiskt exempel på det senare. Vintern 1916 under skyddstrupps- kommandering vid Västkusten företog en officer en skridsko- färd utåt de tillfrusna fjordarna i närheten av förläggningen. Det blåste rätt hårt från VNV, det dånade i isen som från avlägsna kanoner och hela vidden började småningom liksom gå i svaga, långa vågor. Obekant med risken stod han och njöt av det ståtliga han hörde och såg, då plötsligt en råk slog upp – mellan hans skridskor! I nästa sekund låg han till halsen i vattnet kämpande för livet. Allt gick dock väl </p>
</div>
<div type="page" n="21">
<pb facs="Bilder/N0021.tif" n="N0021"/>
<p>Där en råk sprungit upp.</p>
</div>
<div type="page" n="22">

<p>till sist, ty som god sportsman hade han sina isdubbar klara på ett ögonblick och kunde ta sig upp. Men det var nära ögat, som man säger. Tidvattnet gör ju i allmänhet vid våra kuster inte mycket väsen av sig, men det märks dock, särskilt i Skagerack och Kattegatt. Där det berör skärgård, innebär, det fara för skridskoåkare så tillvida att det gör isen ytterst osäker invid kobbar och skär. Genom den omväxlande höjningen och sänkningen bildas vid stränderna mycket förrådiska valv under isytan, vilka vid lågvatten emellanåt kunna ligga en å två meter över vattenytan. Den, som råkar trampa igenom ett sådant valv är räddningslöst förlorad, om han är ensam – vilket man aldrig etc. (se ovan!) – ty där finns ingen is att hugga dubbarna i, utan endast gröna sjön under is- kupolen. Enda räddningen är då en eller flera kamrater med livlinor. Liknande förhållanden inträffa naturligtvis överallt där vattnet under isen av en eller annan anledning än höjes än sänkes, såsom vid industriella verk med fångdammars o. dyl., där strömmen ena dagen påsläppes, den andra dagen hejdas. Där är, som förut antytts, fara för handen vid stränder, kajer o. s. v., ty även där bildas valv eller i varje fall tunna blåsfyllda områden, ofta högt över vattenytan för tillfället. Om vi nu tillägga, att ett noggrant studium av traktens "iskarta", där sådana finnes upprättad, eller av tidningarnas numera dess bättre ganska vanliga israpporter till ledning för sportsmän, är nödvändigt, skulle jag tro att det viktigaste av förebyggande åtgärder är klarlagt. Naturligtvis är per- sonlig erfarenhet den allra förnämsta, men den kan bli ganska dyrköpt, om man inte lärt sig att tänka sig för och inse att risker alltid finnas på okänd is. </p>

</div>

<div type="page" n="23">

<head>II.</head>

<head>NÄR OLYCKAN ÄR FRAMME.</head>

<p>Ensam men med isdubbar.</p>

<p>Antingen man är ensam – vilket man aldrig etc. – eller i sällskap, känns det givetvis lika otrevligt att köra igenom. Det är kallt och ruggigt och för ett ögonblick erfar man en hissande känsla, som ökas genom att det iskalla vattnet kilar upp innanför kläderna. Men det där obehaget för- vinner nästan genast, åtminstone för en stund, ty man får instinktivt klart för sig att det nu gäller något annat än "känna efter". Det hän- der nog också att man får en förnimmelse av skräck, men även den flyr av samma anled- ning sin kos så gott som genast. Åtminstone är detta min personliga erfaren het, vilken jag f. ö. hört bekräftas av andra, som varit med om att "plurra". </p>

<pb facs="Bilder/N0023.tif" n="N0023"/>

<p>Ruggigt!</p>

</div>

<div type="page" n="24">

<pb facs="Bilder/N0024.tif" n="N0024"/>

<p>Lugn! Framför allt, lugn!</p>

<p>Vare sig nu nerverna stå gott eller ej, så gäl- ler det att kommandera dem. Lugn! Framför allt, lugn! Det är inte så farligt – ännu – som man kanske tror, kläderna (och ev. rygg- säcken) innehålla en massa luft, som hjälper en att flyta en god stund. Men å andra sidan är sekunderna dyrbara, det gäller alltså att handla snabbt, mycket snabbt! Börja ögonblickligen trampa vatten eller simma med benen – det gör man förresten in- stinktivt, om man är simkunnig – sträck inte armarna i vädret, skrik inte för än det blir nödvändigt att påkalla hjälp, ty höga armrörelser och skrik bidraga till att lungor- nas luftinnehåll minskas och alltså "simblåsans" (lungornas) flytkraft avtar i onödan. Vänd under tiden mot den fasta isen – det går vanligen nästan av sig själv – lägg ena ar- men på iskanthen och plocka fram isdubbarna. Ofta är ispiken ett gott stöd; har man inte tappat den i hastigheten är det synnerligen bra att lägga den tvärs framför sig på iskanthen </p>

<pb facs="Bilder/N0024.tif" n="N0024"/>

<p>Hugg dubbarna i isen! Simma med benen! </p>

</div>

<div type="page" n="25">

<p>som stöd för armen; även i det fortsatta arbetet är den till utmärkt hjälp, ty dess längd bidrar till att öka stödytan. Hugg dubbarna fast i isen, simma med benen! Nu gäller det att fortsätta räddningsarbetet. </p>

<p>Många påstå att man bör vända sig på rygg och med benen simma sig upp. Men hur ställer det sig då med isdubbarna? Det blir en ganska krånglig manöver att kulta runt och samtidigt behålla dubbarnas fäste. "Man skall inte vända sig alls, utan genast kasta sig bakåt med ryggen mot iskanthen och simma med benen", sägs det. Nå, men om ryggsäcken är på, skall jag även då vända på rygg eller kasta mig bakåt? "Det första man gör skall vara att befria sig från rygg- säcken, sedan vänder man sig på rygg eller kastar sig bakåt under bensim." Alltså: plocka av sig ryggsäcken, medan man ligger till halsen i vatten och säcken flutit upp i nacken så att man knappast kan hitta kroken till bärremmen, i vart fall endast med svårighet! Med dödsfaran framför sig och åtminstone känslan av säkrare is bakom sig icke vända utan kasta sig bakåt! "Kasta" sig, när endast huvudet och axlarna äro över vattnet! Eller "laga" så att nacken kommer mot iskanthen och sedan simma sig upp", alltså med händerna utan någon som helst annan verksamhet än "plask-plask" och då kläderna för varje bråkdel av sekund alltmör vattenfyllas och sjunkningskänslan stegras i varje ögonblick! Till sådant vill det nerver, som inte stå andra till buds än dem, vilka varit ute för många lyckosamt ändade plur- ningar – i vart fall icke ungdom eller nybörjare – och jag vågar förresten tro att t. o. m. ytterst få av dessa skulle beteckna allt det där som annat än skrivbordsspekulationer av folk, som aldrig själva känt dödssträcken i en vak. Det psykologiskt naturliga är givetvis, att man så fort sig </p>

</div>

<div type="page" n="26">

<p>göra låter vänder faran ryggen. Man tänker helt enkelt inte därpå, man gör det ovillkorligen. För att förfara annor- lunda fordras att ha tankarna samlade till ett bestämt beslut, men huru många äro väl mäktiga något sådant, så plötsligt och överraskande som isen brister. Observera nämligen att man ju vanligen gått ut i förhopp- ning eller övertygelse att just ingenting skall kunna inträffa, och färdas sålunda icke med alla sinnen på spänn. Annor- lunda ställer sig saken naturligtvis, om man medvetet ger sig i kast med svag is, man kan t. ex. finna sig nödsakad att söka ta sig över en nytillfrusen råk e. dyl. Då har man haft tid att på förhand överväga, hur man skall bära sig åt. Hårtill kommer händernas verksamhet. Liksom den drunk- nande griper efter halmstrået, vill man här ovillkorligen gripa i eller få stöd av någonting, man känner sig fruktans- värt hjälplös. Det naturligaste är väl då att man söker stödet eller greppet där man förut varit säker – man vänder sig mot den fasta isen. Så sker säkerligen också i nittionio fall av hundra. Kort och gott: jag anser, att man vid undervisning i hithörande ting först och främst bör bygga på psykologisk grund samt utnyttja de åtgärder som en av isolycka över- raskad i regel instinktivt vidtager, och först i andra hand beröra teorier, som i praktiken stå sig endast under särskilt gynnsamma förhållanden. </p>

<p>Efter denna, som jag skulle tro, välbehövliga tankeställare återgå vi till iskanthen där den "plurrande" huggit sig fast med dubbarna. Simma ideligen med benen, så att dessa icke glida fram under isen. Nu känner man sig tämligen säker och kan tänka lugnt och sansat. Nu kan det vara tid att söka få av sig ryggsäcken, om den förefaller tung och besvärlig. Men i regel känns den inte alls, ty tack vare dess vattentäta tyg </p>

</div>

<div type="page" n="27">

<p>flvtter den ännu på den i densamma instängda luften, inte hårdare lastad än den är vid en isfärd. Hugg nytt fäste med dubbarna så långt fram som möjligt, först med den ena, sedan med den andra. Nu hjälper man sig medelst de "simmande benen", lugnt utan knyckar, så små- ningom allt längre upp tills iskanthen känns mot magen. </p>

<pb facs="Bilder/N0027.tif" n="N0027"/>

<p>Tag nu ett nytt hugg med den ena dubben längre bort och drag därefter upp samma sidas ben och lägg det med insidan till hela dess längd, från ljumske till fot, på isen. Kan man hugga skridskons bakspets fast i isen, så mycket bättre. Nytt hugg med endera av dubbarna längre bort, sträck sakta det ben, som ännu är i vattnet. Lita nu helt och hållet på dubbar och armstyrka och hasa framåt; lyft fötterna något, så att inte skridskospetsarna fastna i isen. </p>

<pb facs="Bilder/N0027.tif" n="N0027"/>

<p>Stig icke upp nu! utan hasa eller rulla fram till säker is, och räddningen är klar. </p>

</div>

<div type="page" n="28">

<p>Brister isen ånyo under försöket att ta sig upp, är det blott att ta det lugnt och hugga i på nytt tills det går, ty det skall gå. Har man i olycksögonblicket haft stark fart och sålunda kommit jämförelsevis långt ut på det svaga området, innan man brakat igenom, får man vara beredd på att upprepa försöket både en och två kanske flera gånger med för varje gång ökad kraftförlust och minskad flytförmåga. (Bäst alltså att icke löpa med stark fart och att ständigt hugga med ispiken – känslsprötet.) Har man lyckats befria sig från ryggsäcken, är styv simmare och för övrigt säker på sig själv, kan det, sedan man under de upprepade försöken liksom upphuggit en rädda och isen börjat bli fastare, vara fördelaktigt att vända sig på rygg och sökande fäste med dubbarna å ömse sidor av rännan, simma sig upp med benen. Skulle emellertid isen då brista på nytt, riskerar man få huvudet under vattnet. Ryggsläge har en given fördel – benen glida ej in under isen – men å andra sidan så många nackdelar att man, åt- minstone för "vanligt folk" bör avstå från att rekommen- dera det utom i ett fall, varom mera nedan. På tal om faran av benens glidning in under isen må framhållas att den består dels däri att man därigenom för- lorar varje hjälp av dem i arbetet att klara sig upp, hur man än sprattlar, dels att påfrestningen på armar och händer ökas oerhört. Man glider i värsta fall småningom bakåt- nedåt, man känner, bäst det är, det kalla vattnet i nacken – då kommer ångesten, dödsångesten, som plötsligt kan förlama all handlingskraft. </p>

<p>Ensam och utan isdubbar.</p>

<p>Främst borde man gräla på sig själv dels för att man är allena dels för att man inga dubbar har, men då sådant </p>

</div>
<div type="page" n="29">
<p>gruff ju vore lönlöst, återstår intet annat än att göra det bästa av situationen sådan den är. Nu kan det inträffa att ryggsläge är enda räddningen. Stöd ena armbågen på isen; kräng av ryggsäcken; vänd ryggen mot iskanten så att denna kännes mot övre delen av veka livet och sök få stöd även med andra armbågen. Vråk kroppen bakåt och tag sam- tidigt kraftiga simtag med benen, så glider kroppen små- ningom upp; hjälp till med händerna så snart det går att få stöd med dem. Det kan emellertid mycket lätt inträffa att man inte lyckas få av ryggsäcken, varjämte en slejf i ryggen på kavajen eller en hårdspänd livrem utanpå denna kan äventyra "glid- ningen". Då finns ingen annan råd än att söka på ett eller annat sätt ersätta dubbarna. Och det går för sig, ehuru tidsutdräkten blir längre och arbetet svårare, emedan "er- sättningen" i regel finnes i eller innanför yttertillägget. Bästa ersättningen är en slidkniv. Fällkniv är mindre lämp- lig och till och med farlig, ty den slår lätt ihop och skär sönder fingrarna just då man som innerligast litat på den. Alltså fram med slidkniven snarast möjligt. Kan man inte få tag i den eller saknas den, gäller det att få fatt i något annat, som vid tryck mot isen kan ge något, om än ringa, mothåll, – något är här, som alltid, bättre än intet – händer och naglar äro inte att lita på och allra minst </p>
<pb facs="Bilder/N0029.tif" n="N0029"/>
<p>Med slidkniv och exempelvis locket till en kakaoburk kan man reda sig bra. </p>
</div>
<div type="page" n="30">
<p>vantar. Alltid finns väl något i klädernas gömmor t. ex. patentnyckel, reservoarpenna, blyertspenna, hopfälld fällkniv eller pennkniv, fickspegel, fickkam e. dyl. Ja, det har en gång hänt att en person klarat sig med att slå upp sitt fickur och pressa boetten mot isen. Förfaringssättet vid försök att ta sig upp blir i "tillämpliga delar" detsamma som om man haft isdubbar till hands, men som sagt, åtskilligt besvärligare och inte på långt när så tryggt och pålitligt. Alltså än en gång: isdubbar! </p>
<p>I sällskap.</p>
<p>I militärlivet fanns förr i världen vid manövrer och dylikt något som kallades "allmän förutsättning". Vi göra likadant här, vi förutsätta att börja med att i hela sällskapet var och en är utrustad med minst isdubbar och livlina. Obs.! var och en! Om bara en är rustad så som varje skridskoåkande verklig sportsman bör vara, och just denne ende råkar gå ned, vad kunna de övriga göra? Just inte mycket, i vart fall inte på långa vägar så mycket, så snabbt och så effektivt, som om alle man medföra det de böra ha till hands. Den nödställde. När det "brakar ned", har man blott att, som förut är sagt, vända, söka stöd mot den fastare isen, plocka fram dubbarna, hugga sig fast, simma med benen och lugnt och stilla vänta tills livlinan kommer vinande. Man griper denna och lagar så att man får ett stadigt tag, virar den några varv kring ena armen eller handleden, medan andra handen ännu så länge håller fast vid isdubben. Har man nerverna i styr så att man hinner tänka därpå och kan utföra det, bör man slå linan en törn kring bröstet under axelvecken och låta linans "klump" svara för att knuten håller – det blir visserligen en rännknut som stra- mar åt, men det spelar ingen roll. Sedan hjälper man till </p>
</div>
<div type="page" n="31">
<pb facs="Bilder/N0031.tif" n="N0031"/>
<p>Sväng undan från det farliga stället!</p>
<p>med bensimming och dubbar så gott man kan, och inom kort är man i säkerhet. Det händer ofta att räddaren är så ivrig att man inte hin- ner få ordentligt tag, innan naglar börjar hala. Då ropar man </p>
</div>
<div type="page" n="32">
<p>bara, lugn och behärskad som man är – det är ju ingen omedelbar fara – : "Stopp lite, din dumbom!" e. dyl. Och sen så! Räddaren. När någon i sällskapet "plurrar", rusa icke fram till vaken! Sväng tvärtom genast undan från det farliga stället! Det kan från den plurrandes synpunkt och även från ens egen synas hjärtlöst och onaturligt, men det är likväl det enda riktiga, ty det kan eljest mycket lätt hända att hela samlingen ligger där och kämpar för livet. Klara under svängen livlinan fortast möjligt till kast. Stanna på pålitlig is eller i vart fall så nära att linan når fram (15 á 20 meter är ett gott stycke) och kasta. Vid träff: vänta några ögonblick tills den nödställde fått ett gott tag och börja först då hala eller ge mothåll. Nu kan emellertid en mycket kritisk situation inställa sig: Jag orkar inte hala, den nödställde är för tung, jag orkar inte ens hålla emot; hur jag än borrar skridskorna i isen, linan glider mig ur händerna; jag slår henne om livet och kastar mig bakåt och bankar skridskornas bakspejsar i isen, så att flingorna fara åt alla håll, men jag känner hur jag likväl drages mot vaken; hur jag än stretar, glider jag mot samma öde som den nödställde. Nu äro goda råd dyra. Dess bättre finnes ett, som inte kostar mer än genomläsning av och övning i följande – på förhand förstås. Det gäller att få ett mothåll eller "spjärn", som står sig för påfrestningen och som på samma gång icke överstiger räddarens krafter. Räddaren lägger sig framstupa, hugger den ena dubben hårt ned i isen, virar linan tre, fyra eller flera varv runt dubben så nära isen som möjligt och håller dubben med båda händerna upprätt. Nu må den nödställde vara hur tung som helst, ty spjärnet håller och går inte förlorat – såvida inte linan brister, vilket den sannolikt inte gör. Att hålla </p>
</div>
<div type="page" n="33">
<p>dubben upprätt fordrar knappast någon ansträngning alls. En nio-tioårs parvel kan på detta sätt rädda en fullvuxen. (Kan med fördel övas inomhus: man slår ned en dubb i en några meter lång bräda, vars ena ände lägges an mot en tröskel; en "nödställd" ligger ett gott stycke in i nästa rum, alltså på andra sidan tröskeln, hållande i sladden till en lina; en "räddare" lägger sig på brädan, slår linan några </p>
<pb facs="Bilder/N0033.tif" n="N0033"/>
<p>Spjärn med dubb och livlina.</p>
<p>varv kring dubben och förfär enligt ovan; den "nödställde" halar sig, släpande på golvet, medelst linan fram mot trös- keln.) Även om spjärnet håller och den nödställde klarat sig upp, är det likväl icke sagt att isen håller i fortsättningen allt eftersom denne närmar sig. Det kan hända, att isen nu börjar knaka under räddaren, den bär inte två. Då tillropar räddaren den nödställde att stanna och ligga platt: "Stopp, bred ut dig!", rycker upp spjärnet, förfogar sig ålande, krypande eller springande, med linan stramt löpande genom handen, ett stycke bakåt till säkrare is, slår </p>
</div>
<div type="page" n="34">
<p>ned nytt spjärn och tillropar stackaren att "komma igen". Och så undan för undan tills säkerhet uppnås. (Kan även övas inomhus, om brädan är tillräckligt lång för några meters förflyttning av spjärnet.) </p>
<p>Om räddaren saknar redskap.</p>
<p>Vi ta ifrån honom en sort i sänder och börja med isdub- barna. Ja, där glider han sakta men obevekligt mot vaken. Utan möjligheter att få spjärn? Åhnej, utvägar finnas, de måste finnas här lika väl som hos den stackars slarv, som ensam gått ned sig utan dubbar. Alla något så när skarpa metallföremål ta ganska lätt fäste i is, i synnerhet om de äro jämförelsevis varma, d. v. s. ha förvarats i kläderna. Alltså fram med vad man hava kan! Även här är slidkniv bäst, men man bör vira en näsduk eller vante kring bladet, innan man slår linan omkring, ty denna kan eljest lätt skäras av. Alla de olika föremål, som uppräknats i det föregående, torde kunna användas, undan- tagandes fickuret. Men här finnas ännu flera möjligheter: skruvmuggen till termosflaskan; termosflaskan själv, om man slår sönder den; en sockerdricksbutelj, en plunta e. dyl., som man slår sönder så att skarpa kanter bildas; ena skrid- skon, ispiken eller vad som helst, som kan huggas eller tryckas ned i isen, ja t. o. m. bara en femöring kan bjuda ett ingalunda föraktligt mothåll. Nu ta vi från honom även linan. Går det att inom rimlig tid komma åt ett klädstreck, en töm e. dyl., så mycket bättre. Ett känt fall: ett lag ynglingar voro på långfärd; en gick ned sig. Inga livlinor funnos till hands och den som plurrat låg för långt ut i det svaga området för att kunna nås. En av ynglingarna observerade då ett timmerlass, som rastade </p>
</div>
<div type="page" n="35">
<p>på en skogsväg ett stycke upp i land. Han satte genast fart mot stranden, sprang utan att ta av sig skridskorna upp i land, fram till hästen, spände utan vidare loss tömmen, ilade tillbaka samma väg, kastade, träffade genast och bärgade kamraten. I vanliga fall gäller det emellertid att komma den nöd- ställde så nära som möjligt med ett eller annat föremål, som </p>
<pb facs="Bilder/N0035.tif" n="N0035"/>
<p>"Förlängd arm."</p>
<p>han kan gripa tag i, dock naturligtvis så att man inte själv går ned och fördubblar olyckans vidd. Rusa inte utan vidare åstad, utan tag det lugnt. Att börja med kan det vara bra att kasta till honom sin ryggsäck, vilken kan göra tjänst som simdyna en god stund och som dessutom ju alltid är "något att hålla i" (tänk på "halmstråt"), i vart fall kan den göra mera nytta hos den nödställde än på ens egen rygg. Sök därefter få tag i något lämpligt föremål t. ex. en bräda, en stege, en grind, en tott i en båt, några gårdsgårdsstörar, en kälke (vändes upp-och-ned), en spark- </p>
</div>
<div type="page" n="36">
<p>stötting, en dörr, ett bord (vändes upp-och-ned) – nära nog vad som helst är bättre än ingenting; vid ett tillfälle kom en trasig gammal kanot, som låg kvarglömd på stran- den, utmärkt till pass. Ropa till honom att simma med benen. Beroende på isens bärkraft gående, krypande eller ålande beger man sig med föremålet framför sig ut mot vaken så nära den nödställde, att han kan få tag i detsamma. Så långt är allt gott och väl, men det gäller även att hjälpa honom upp. Nu måste man på ett eller annat sätt nå honom, antingen med handen eller med "förlängd arm", d. v. s. med något lämpligt föremål man håller i handen, t. ex. ispiken,

en granruska, en käpp, en kavaj (med inkrängda armar, så att han ej kan gripa i någon av dessa, ty det är ej säkert att axelsömmarna stå rycken), livbältet, ett par skridsko- remmar, benlindor e. dyl. Då den nödställde gripit handen eller den "förlängda armen", bör man om möjligt laga så, att det framskjutna föremålet (brädan, stören, stegen o. s. v.) ger mothåll åt både räddaren och den nödställde, så att inte å ena sidan både föremål och räddare glida ut i vaken (så fast skridsko- spetsarne i isen) eller å andra föremålet åker bakåt (lägg ena armen eller kroppen mot föremålets bakre kant!). Utgöres det senare av en stege eller liknande, kan man oftast utan vidare krypa ut på detsamma, men i det kritiska ögonblicket böra skridskospetsarne slå fast så, att hela systemet blir orörligt, när den nödställde tar sig upp. När denne väl kommit upp ur vaken, gäller det att förfoga sig bakåt. Stig framför allt inte upp och gå, utan åla, rulla eller kryp till säker is! De här närmast skildrade åtgärderna förutsätta, som vi förstå, relativ närhet till land, varifrån man inom rimlig tid kan skaffa sig redskap. Sker olyckan långt från land, finns knappast annat att göra än försöka krypande eller ålande nå den nödställde </p>
</div>
<div type="page" n="37">
<p>med något man bär på sig (kavaj, livbälte, ryggsäck o. s. v.) eller, om man är ett lag, bilda kedja: alla, utom sista man, liggande i rad, var och en hållande i den framför liggandes skridskor eller fötter; sista man sitter med bakspetsarna av sina skridskor fastslagna i isen. Då främsta man ropar "hala!" e. dyl. till tecken att han fått gott tag, sträva alle man bakåt. </p>
<p>Kedja.</p>
<p>Att beröva räddaren även ispiken, bry vi oss inte om, ty med denna kan han i alla fall inte uträtta stort mera än "förlänga sin arm". </p>
<p>Vid fast iskant.</p>
<p>Även den, som har ögonen med sig aldrig så, kan råka att åka ut på en nyttillfrusen isupptagningsplats, gå ned sig i en ångbåtsränna eller dylikt – man har glömt att "ruska ut" platsen, det är mörkt, mulet eller snöglopp, som hindrar </p>
</div>
<div type="page" n="38">
<p>sikten o. s. v. Är han försedd med isdubbar klarar han sig ganska lätt upp, ty här är iskanten i regel fast och bär – kraftig och ger pålitligt fäste för dessa. Det är egentligen bara att "fästa" och "bensimma sig upp" utan vidare. Oftast behöver man inte befara att benen glida in under isen, ty denna är vanligen så pass tjock att den själv är i vägen, </p>
<p>Hand- och fotgrepp.</p>
<p>men det är alltid klokt att bensimma med tanke på möj- ligheten. Den, som här vänder på rygg, gör utan tvivel sig själv en otjänst, ty i och med detsamma avsäger han sig största delen av de ovärderliga isdubbarnas hjälp. Gäller det att få upp en som under dessa omständigheter gått ned sig, och som inte kan reda sig själv, har man blott att förfara som om man stode på en klappflotte e. dyl., man tar vederbörande i kragen eller i handen och svingar upp honom. Om man orkar. Är så icke förhållandet, utan man </p>
</div>
<div type="page" n="39">
<p>riskerar att själv bli neddragen, ordnar man "hand- och fotgrepp" eller "fot- och handgrepp" vilket man nu vill kalla det: Man ställer den ena foten vid iskanten – om man är utan skridskor: med fotspetsen åt kanten till; om man har skridskor på: med foten vriden så att skriskoskenan ligger parallellt med iskanten – och tillsäger den nödställde att lägga sin ena hand på foten. Samtidigt räcker man honom sin egen "samma sidas hand" (höger fot – höger hand, vänster fot – vänster hand) och tar stadigt tag i hans andra hand (gärna "hand om handled", i synnerhet om han har genomblöta vantar på), faller därefter ned på "andra sidans knä" och lutar kroppen bakåt. På "ett – två – tr-r-r-e!" vräker man kroppen bakåt på samma gång den nödställde (efter tillsägelse) trycker på foten så tungt han kan – i nästa sekund är räddningen fullbordad. (Greppet kan med fördel övas inomhus på t. ex. ett bord, ett podium i sångsalen, bänkar i gymnastiksalen m. m.) </p>
<p>Efterbehandling.</p>
<p>Den, som legat i en vak, i synnerhet om han legat länge, skall fortast möjligt i säng. Men detta kan ofta ställa sig kinkigt nog. Är den uppdragne vid full vigör och orkar löpa, är det inte så farligt, ty han får snart blodet i omlopp igen, blott man genast sätter fart mot land och boningshus. Men det inträffar mycket ofta, att han några minuter efter bärgningen "slocknar". Under kampen för livet har spän- ningen hållit honom i gång, men när den är över, kommer reaktionen, först nu känner han hur iskallt vattnet i kläderna är, och en ööverbinnelig mattighet smyger sig över honom. Nu är verklig fara för handen – nästan lika allvarlig som den i vaken – och det fordras beslutsamhet och kraft och</p>
</div>
<div type="page" n="40">
<p>även en viss grad av hänsynslöshet hos räddarna. Inga frå- gor, inget pjunk, stackaren skall i land och i säng, kosta vad det kosta vill! Sätt fart bara! En skopa ovet och till och med ett par "orrar" kunna göra underverk, huvudsaken är att humöret kommer upp, om fridsamt eller ilsket är likgiltigt. </p>
<p>Full fart mot land!</p>
<p>Lyckas man inte, trots ansträngningarna, att få honom att hugga i, utan han viljelöst faller ihop, kanske förlorar medvetandet eller näst intill, då måste och skola räddarna offra sig, eller rättare sin egen värme. Man kränger av honom hans genomsura "livplagg" (kavaj, tröja, väst, skjorta), underredet är det inte så kinkigt med, och kränger på honom en kamrats tröja, en annans väst, en tredjes kavaj – skjor- tan behöver ingen offra, en varm tröja närmast kroppen är långt bättre. </p>
</div>
<div type="page" n="41">
<p>"Offrandet" innebär ingen som helst risk i jämförelse med den som den uppdragne löper, ty har man skjortan torr, reder man sig gott med vad man förresten har på sig även om man skulle ikläda sig något av den uppdragnes sura plagg. Här blir nämligen minsann inte fråga om en maklig promenad, under vilken man hinner förkyla sig. Den nödställde skall i land och vidare, och det blir svettigt nog, även i stark köld, i synnerhet om det är långt till när- maste boningshus. Hur förfara? Fort av med hans skridskor! Lagg honom med överkroppen på en kavaj och släpa i väg med honom för brinnande livet! Är han alldeles slut, tag till konstgjord andning och gnugga och gnid honom "med kläderna" (de nyss pådragna varma) av alla krafter kring överkroppen (en eller två man pumpa med armarna medan en eller två gnugga så det ryker om det). Finns konjak eller annat starkt med, giv honom en försvarlig dosis. Så snart han visar livstecken, bär det åstad. Men stanna då och då, om det behövs, och ge honom en körare med gnuggning, pumpning och klunk. På land måste han bäras och det fort ändå! Kinka inte med att ta av egna skridskor utan låt gnistorna spraka! Huvudsaken är att han kommer fort inomhus och i säng, sak samma vems sängen är! Drag av honom alla våta plagg, redan i farstun om så är; svep honom i en filt eller ett täcke och bädga ned honom. Ring genast eller tillkalla på annat sätt läkare. Värm under tiden stenar eller krus och lägg dem omkring honom, gnugga hela människan med värmda filter, hand- dukar, mjölsäckar eller vad man kan få tag i, som inte river sönder huden. Giv honom varm mjölk, kaffe, te e. dyl., helst med konjak eller annat starkt i. När han vaknar till </p>
</div>
<div type="page" n="42">
<p>liv, vill han sova, men låt honom inte somna förrän kinderna börja rodna och han känns varm överallt. Skulle han plötsligt resa sig upp och bli arg – ja då kan man själv gå och dricka kaffe. "Sak samma vems sängen är", har jag sagt. Det kan tydas som en maning till hemfridsbrott. Ja väl, jag tar risken av ett åtal, ett människoliv är värt långt mer än så. </p>
</div>
<div type="page" n="43">
<head>III.</head>
<head>NÅGRA ANVISNINGAR FÖR FÄRDER I SÄLLSKAP PÅ FRÄMMANDE IS.</head>
<p>ÄN EN GÅNG: gå aldrig i klump, utan med 8–10 meters inbördes avstånd. Händer en olycka, störta icke genast fram etc. (se sid. 30). Det kan ju inträffa, att man helt enkelt blir nödsakad att ta sig över en sjö, om vars is man ingenting vet. Fråga i gårdarna i närheten och tag varning om sådan ges. Men, som sagt, man kan bli tvungen att ta en viss risk – man måste passa ett tåg, det skall snart skymma e. dyl. Eller det är redan mörkt, dimma eller snö- glopp råder eller sikten eljest är dålig, men man måste fram. Då är icke tillrådligt att åka fritt var för sig, ty det kan mycket lätt inträffa, att man för- </p>
<p>Tyngsta man främst.</p>
</div>
<div type="page" n="44">
<p>lorar förbindelsen med varandra. Händer då en olycka, kan bärgningen bli ytterst riskabel för hela sällskapet. Då är det säkrast att åka i rad efter varandra enligt följande: Tyngsta man främst och i fullt arbete med ispiken, hela raden från och med främsta man sammankopplade sins- emellan medelst livlinorna, vilkas sladdar tagas kring livet eller snett över axeln. Främsta man anger farten, som om ej </p>
<p>Ångbåtsränna – farlig stråt.</p>
<p>får vara starkare än att dels alla kunna hålla densamma, dels han själv hinner säkert iaktta hur isen "svarar" på huggen med piken och han kan med hörseln uppfatta hur isen låter. De bakomvarande hålla så pass fart att linorna hänga slaka i båge, icke

spända. Således ingen "bogsering". Detta därför att främsta man därigenom kan tvingas stanna med risk att just då ha kommit över ett svagt ställe. Alle man ge akt på och lyda ögonblickligen främsta mans varningsrop, svänger han undan åt ettdera hållet, skola alla svänga samtidigt åt samma håll; alla tillgängliga ispikar nu i fullt arbete (man vet ju ingenting säkert om isen på </p> </div> <div type="page" n="45"> <pb facs="Bilder/N0045.tif" n="N0045"/> <p>Man tar sig över med vad man hava kan.</p> <pb facs="Bilder/N0045.tif" n="N0045"/> <p>Livlinan gör ofta god tjänst även här.</p> </div> <div type="page" n="46"> <p>sidorna om färdlinjen). Går främsta man ned sig, "slås back" överallt och han är uppe igen på ett ögonblick. Varför tyngsta man främst? frågar någon. Jo, därför att isen givetvis förr signalerar svaghet för en tyngre än för en lättare, man blir alltså tidigare varnad och kan hinna undan faran. Går t. ex. lättaste man främst kan det mycket lätt inträffa att såväl han som en eller annan till glider över ett svagt ställe utan att märka något, men när den tyngsta kommer brister isen, det blir stopp överallt och att stanna på osäker is är en mycket farlig sak. Det kan mycket lätt hända att den eller de som hunnit över nödgas stanna på ställen som icke bära. Alltså tyngsta man främst. Endast om man skall "färja" över en nyfrusen råk, ång- båtsränna e. dyl. bör i stället lättaste man vara den som först ger sig över. "Färjan" tillverkas av gårdsgårdsstörar, granruskor, ryggsäckar e. dyl. Lättaste man lägger sig på färjan med en kamrats livlina om livet (så att han kan halas upp om isen brister), och hugger sig och färjan över medelst isdubbarna. Väl över gör han fast båda linorna vid färjan, som sedan halas tillbaka av kamraterna, medan han själv behåller sladden av den ena linan, halar över nästa man o. s. v. </p> </div> <div type="page" n="47"> <head>IV.</head> <head>ANBRINGA RÄDDNINGSMÖJLIGHETER ÖVER- ALLT DÄR FRITT VATTEN FINNS HEMMAVID. </head> <p>Det finns landsändar, där man resonerar som så "här finns inga farliga vatten, så vi ha ingen användning för liv- linor, isdubbar och allt det där". Må så vara att skridskofärder äro uteslutna och sålunda långfärdsgrejor icke finna användning i t. ex. stora delar av Skåne, på Östgöta- och Västgötaslätterna, i Västmanland och annorstädes. Men är inte en ankdam, en mörkelgrav, en å lika farlig som vilken sjö som helst? Läs tidningarnas så gott som årligen återkommande meddelanden om drunkningsolyckor i just sådana vatten, när nattgammal is lockat barn och även vuxna att prova lyckan! Även i de "vattenfattigaste" trakter ha hundratals män- iskoliv gått förlorade genom drunkning i frusna vatten- samlingar av olika slag, och detta ofta invid hemmens knutar, uteslutande därför att inga som helst räddningsredskap fun- nits till hands. En pojke gick ned sig i en mörkelgrav, hans kamrat kastade sig hjältemodigt ut på isen för att rädda honom, men med den påföljd att båda blevo där – det skulle vara intressant att studera en statistik över sådana olyckor från t. ex. Skåne, där just mörkelgravarna årligen kräva offer – den tappra parveln hade endast sina händer att lita till, inte så mycket som ett klädstretch eller en stör fanns till hands. Och även om så hade varit, hade han kanske aldrig </p> </div> <div type="page" n="48"> <p>kommit att tänka därpå, ty ingen hade lärt honom, hur han bort göra. Innebär inte detta exempel ur verkligheten – vilket skulle kunna åter anföras i mängd från skilda landsändar – en bjudande maning till alla omtänksamma gods- och gårdsägare </p> <pb facs="Bilder/N0048.tif" n="N0048"/> <p>eller f. ö. alla familjefäder, som ha vattensamlingar inom eller i närheten av sina domäner eller villor? Häng ut om höstarna vid mörkelgravnen, ankdammen, kvarndammen eller vad det nu kan vara, en gammal stege, en oxtöm, ett klädstretch eller vad som helst, som kan tjäna ändamålet. Tag med barn och blomma, drängar och hembiträden någon dag och lär dem hur de böra bära sig åt, om en olycka skulle inträffa. </p> </div> <div type="page" n="49"> <p>Gör då och då under vintern en inspektion och se till att redskapet verkligen finns och är användbart. Innebär det inte också en maning till alla lärare och lära-. rinnor, som ju nästan dagligen komma i beröring med barnen i trakten, att härvidlag göra en insats dels genom att under- visa och förmana i hithörande ting dels att hemställa till vederbörande "vattenägare" om redskap, där sådant saknas? Lärarna och lärarinnorna veta mycket väl att förbud att beträda svag is inte tjänar mycket till, i synnerhet när det gäller pojkar. Och en godsägare må förbjuda sina egna barn – han blir kanske åtlydd av dem och så tillvida är allt gott och väl för hans egen räkning – men det finns andra barn i bygden än hans. Och det finns unga män och kvinnor, som i ungdomligt överdåd kunna ge sig ut på isen, utan hänsyn till förbud och förmaningar. Det är dock liv som liv, och att lägga armarna i kors och hänvisa till ett förbud, "de ha sig själva att skylla", kan knappast betecknas som annat än rått, för att icke säga något ännu värre. Därför, kommunalnämnder, kyrkoråd och enskilda, som makten hava! Skapa en tradition i orten att vid varje farlig damm eller pöl skall finnas något att taga till för att rädda människoliv, om olyckan skulle vara framme! Det behöver inte kosta ett öre. I skärgårdarna, där man ju dock i allmänhet sedan år- hundraden är förtrogen med faran och förstär att avvärja den, är det likväl ingalunda ur vägen att något liknande vidtages – där det inte redan är gjort. Vid varje brygga finns oftast något att ta till, exempelvis ett par åror, några tofter, en båtshake eller till och med en båt. Men det gäller att se till att föremålet ifråga icke är så hårt fastfruset, att det icke går att lossa med ett kraffttag eller en spark. </p> </div> <div type="page" n="50"> <head>V.</head> <head>UNDERVISNING.</head> <p>I företalet till föreliggande broschyr har jag talat om en plikt som, åtminstone enligt min mening, åligger oss alla, den nämligen att göra allt vad i vars och ens förmåga står för att förebygga drunkningsolyckor på is. Jag nämner där som ett råd, att exempelvis kalla samman allt vad barn- ungar heter i trakten och med dessa sätta igång så grundlig praktisk undervisning som möjligt om allt som hör till detta oerhört viktiga ämne. Skulle det vara ur vägen, att skolorna ågnade en eller annan timme däråt? </p> <pb facs="Bilder/N0050.tif" n="N0050"/> <p>Många av här rekommenderade övningar kunna även företagas i en gymnastiksal. Medelst nedersta sek- tionen – eller flera – av en plint anordnas en "vak"; isen representeras av plankor, lutplan e. dyl. där hugg med dubbarna icke vålla nämnvärd skada (således icke av bänkar), så lagda att "isen" blir vågrät. Bilden här ovan visar hur en nödställd tar sig upp med hjälp av isdubbar och ispik. (Bilderna å sid. 50-53 härröra från övningar i Katarina realskola, Stockholm.) </p> </div> <div type="page" n="51"> <p>För dem, som enligt god sportmannaanda, redan förr om åren lagt ned ett gott stycke arbete, ligger ju saken klar. Men andra, som ännu inte provat på denna i mer än ett avseende välsignelsebringande "missionsverksamhet", stå kan- ske undrande och spörjande om i vilken ända man skall börja. Jag nämnde "praktiska övningar". Därmed menar jag naturligtvis inte att man skall lägga sig själv eller några ungar i en vak och visa hur man tar sig upp! Det vore </p> <pb facs="Bilder/N0051.tif" n="N0051"/> <p>Den nödställda hugger och ålar sig fram till "säker is".</p> <p>givetvis att gå för långt, ehuru det finns exempel på att så verkligen skett lite varstans. Åhnej, sakta i backarna! Skaffa först ett eller några par isdubbar, några livlinor och en ispik eller två, så att övningsmaterial finnes till hands. Vidare är det bra att på förhand ha hopbringat vid den av- sedda övningsplatsen, på isen eller i land, några plankstumpar, en stege, en grind, en bänk, några granruskor o. dyl, som kan tänkas finnas tillgängligt ungefär var som helst i när- heten av en strand. Tag sedan hela skaran åhörare med ned till isen och berätta om bärighet och hur man uttröner denna. 5 cm:s tjocklek är betryggande. Men ännu en gång! OBS.! Det är inga- lunda sagt att isen håller 5 cm. överallt, fast den gör det på </p> </div> <div type="page" n="52"> <p>det grunda vattnet vid stranden. Bäst alltså att invänta ytterligare några dygns frost, i synnerhet om isen är snö- betäckt. Berätta eller ännu hellre visa var man i allmänhet kan befara att svag is finnes: vid å- och bäckmynningar etc. (se sid. 15). Låt därefter hela sällskapet i tur och ordning ligga på isen lära sig hur man kan hasa sig fram med isdubbarnas hjälp; låt dem även prova hur svårt det är att få något </p> <pb facs="Bilder/N0052.tif" n="N0052"/> <p>Spjäll med isdubb och livlina.</p> <p>fäste med blotta händerna. Nu förstär de hur ovärderliga dubbarna äro. Lär dem nu hur dubbarna skola bäras (i ytterplaggens bröstfickor, icke i sid- eller byxfickor och allra- minst i ryggsäcken !) och klargöras för användning. Har man hittills skött saken förståndigt, behöver man säkerligen inte klaga över brist på intresse hos vare sig barnen eller de vuxna. Ge nu alla barnen, särskilt pojkar i "hemläxa" att till- verka isdubbar. Sådana finnas visserligen att köpa i alla sportaffärer, men det går lika galant att själv åstadkomma dem, och så blir det betydligt billigare (se sid. 62). Lär dem att dubbar med blottade spetsar äro livsfarliga att bära i fickan, spetsarna skola vara klädda med något </p> </div>

<div type="page" n="53">
<p>skyddande hölje, som är lätt att avlägsna; billigt och fullt effektivt är, att ränna spetsarna i var sin kork. De, som förut icke kunna konsten, skola nu lära sig simma med benen. Bensim är nämligen något ytterst viktigt vid inträffande "plurr". Lagg vederbörande på magen över en kälke, över relingen på en infrusen båt, en bänk e. dyl. Sök sedan komma åt en brygga, ett högt bord eller annan </p>
<pb facs="Bilder/N0053.tif" n="N0053"/>
<p>Hand- och fotgrepp.</p>
<p>anordning, vid vars kanter "eleverna" kunna hänga på under- armarna och armbågarna, med eller utan stöd för fötterna. Lär dem att i denna ställning, som på ett ungefär mot- svarar den vid en vakkant, att under simtag med benen plocka fram och klargöra dubbarna, hugga dessa i bryggan eller bordet så långt inåt från kanten som möjligt samt hasa sig upp så att insidan av hela ena benet kan läggas upp på "isen" o. s. v. Obs.! inte resa sig upp ännu, utan hugg och hasa vidare ett stycke! Med dessa övningar vinner man inte endast att "eleverna" få förtroende till dubbarna och lära sig använda dem utan </p>
</div>
<div type="page" n="54">
<p>också visshet huruvida deras dubbar äro av pålitlig konstruk- tion och hållbara. Nu inpränta vi så kraftigt som möjligt hur ansvarslost det är att någonsin ge sig ut på en skridskofärd på okänd is utan isdubbar. Men hur man än "präntar" måste man likväl alltid räkna med att någon kan glömma. Lär dem därför även de få möjligheter som kunna finnas att ersätta de glömda dubbarna. Närmast till hands är en </p>
<pb facs="Bilder/N0054.tif" n="N0054"/>
<p>Ett moment från stockholmsscouternas upp- visning i livlinekastning å utställningen som- maren 1930. I förgrunden de liggande "må- len", i fonden kastarna. Intresset hos åskå- darmassan var lika stort som hos pojkar. </p>
<p>kniv, men det bör i så fall vara en slidkniv o. s. v. (se sid. 27). Bärkning. Hittills ha vi talat endast om den nödställda själv, nu skola vi beröra åtgärder från hans kamraters sida, ty naturligtvis störta dessa till hjälp. (Se sid. 30.) Liksom en fartygsbesättning tränas i livbåtsmanöver bör varje skridskoåkarslag med någon självaktning och ansvars- känsla på förhand öva så många moment som möjligt av dem, vilka pläga ingå i bärkning. De moment som både kunna och böra göras till föremål för övning på land eller på fast och säker is äro: </p>
</div>
<div type="page" n="55">
<p>Livlinans bruk, förfaringssätt vid överraskande olyckstill- bud, isdubbarnas användning för spjörn, användning av olika föremål till "förlängning" av armarna samt hand- och fot- grepp. Angående livlinan se sid. 62. Det har inom den svenska scoutrörelsen visat sig att livlinekastning är en sport, som omfattas med brinnande intresse av de unga. Spänningen vid tävlingar är vad intensiteten beträffar oftast fullt jämförlig med den vid löpningar, simning och andra idrotter. Varje svensk I-klass scout står säkerligen mer än gärna till tjänst som instruktör. Om förfaringssätt vid överraskning se sid. 30. Denna manöver bör övas upprepade gånger på fast is så att den småningom ingår i medvetandet och överraskningen reduceras till ett minimum: en i laget stannar plötsligt och för de andra oförberett, skriker till (gärna med ett en gång för alla överenskommet för laget gemensamt nödrop, som aldrig får användas annat än när fara är å färde), de övriga svänga undan o. s. v. Angående "spjörn" se sid. 31. "Förlängd arm" se sid. 33. Fot- och handgrepp se sid. 37. </p>
</div>
<div type="page" n="56">
<head>VI.</head>
<head>MED SKRIDSKOSEGEL.</head>
<p>En skridskoseglare, som varit dumdristig eller tanklös nog att ge sig ut på icke fullt känd is, har det betydligt värre ställt än andra. Den merendels mycket starka farten gör antingen, att isen inte varnar eller också att seglaren inte hinner iakttaga varningen, förr än det är för sent och han redan är långt ute på det farliga området, när isen plötsligt brister. Därav följer, att han i regel har alltför långt till säker is för att han skall ha nämnvärda utsikter till räddning på egen hand. Olyckan sker oftast på bråkdelar av en sekund, varför det mycket lätt kan inträffa, att seglet blåser en ur händerna och fortsätter utåt isen utom räckhåll, därigenom försvårande räddningen i hög grad. Runt om brister isen vid varje försök att få hugg med dubbarna och det är ingalunda otänkbart, tvärtom högst sannolikt, att den är lika svag ett femtiotal meter eller mera åt alla håll. Utsikterna till räddning äro minimala, även om hjälp finnes i närheten, ty inga linor räcka till och isen är alltför svag. Har man haft nog sinnesnärvaro – eller rättare sagt slumpen fogat så – att man fortfarande behållit taget i rån eller bommen, ställer sig saken något gynnsammare, ty seglet kan bli en utmärkt flotte. Konsten är blott taga sig upp på detsamma eller förstå att rätt begagna det stöd, som det erbjuder. </p>
</div>
<div type="page" n="57">
<p>Har, i det ögonblick det bar nedåt, seglet råkat komma över en, gäller det att under vattentrampning fortast laga så, att man blir klar från det utan att likväl släppa det. Har då ena hörnet av detsamma råkat komma under isen, är man mycket illa ute, ty det är i hastigheten mycket svårt att genast avgöra, åt vilket håll man bör draga, och har </p>
<pb facs="Bilder/N0057.tif" n="N0057"/>
<p>En skridskoseglare kommer av den starka farten i regel för långt ut, utsikterna till en lycklig utgång äro minimala. </p>
<p>ännu ett av hörnen kommit under och seglet sålunda blivit fastträtt ungefär som ett vykort i ett album, så äro svårig- heterna nära nog oöverbärliga. Visserligen brister kanske den svaga isen till sist vid hörnen, men det kan taga allt för lång tid för att medföra någon nämnvärd nytta. Har seglet fallit så, att man har det bredvid sig, eller har man lyckats komma klar för det, om det fallit över en bör man begagna detsamma som stöd, simma och hugga sig fram </p>
</div>
<div type="page" n="58">
<p>mot säkrare is och, så snart det synes ha utsikter att lyckas, söka taga sig upp på seglet samt medelst dubbarna hasa sig vidare. Av det ovan sagda framgår med all önskvärd tydlighet, hur oerhört farligt det är för en skridskoseglare att gå ned sig. Har du makt, så förbjud, har du det icke, så varna varje människa, du ser stå i begrepp att skridskosegla på is, som icke är känd som absolut tillförlitlig. Kom själv i håg att djärvhet är en dygd, dumstridighet ett oting. </p>
</div>
<div type="page" n="59">
<head>VII.</head>
<head>ISFÄRDER EFTER HÄST.</head>
<p>Vid slädfärder efter häst, på säkra, kända vintervägar torde i allmänhet inga särskilda försiktighetsmått vara av nöden. Har man däremot den allra ringaste anledning att vara försiktig bör man knäppa upp fotsacken och i stället sätta sig på en flik av densamma; faltar och fällar böra anbringas så, att man sitter på mitten och har sidoflikarna över benen; fotvärmare och pälstövlar o. dyl. böra hållas halvt avdragna; ytterpäls och pälsrem uppspända, allt i akt och mening att, om en olycka inträffar, man hastigt skall komma ur släden och vinna full rörelsefrihet. Finns hösäck, med hö i, bör man laga så, att den är lätt tillgänglig. Sladdarna till dragremmar eller draglinor böra dragas ur stropparna, likaså remmarna till bukhjord och lokor. Det torde för övrigt vara förmånligast att, om draglinor finnas jämte skalmar, helt lossa de förra och köra med endast de senare. Mången föredrager att under sådana förhållanden taga bort skalmarna och köra endast med draglinorna, eme- dan dessa ju lätt nog kunna skäras av, men detta fordrar antingen en mycket skicklig kusk eller mycket lugn häst. Kör man sakta och isen är snöbetäckt, är emellertid denna anord- ning synnerligen lämplig. Beträffande skalmarna bör man draga ut selpinnarna och i stället införa en bukt av ett stadigt snöre eller en rem, som lätt kan ryckas ur. Äro skalmarna försedda med hakar i stället för selpinnehål, bör man draga ur de sedvanliga små remstumparna, om så kan ske utan olägenhet för körningen. </p>
</div>
<div type="page" n="60">
<p>Slidknivar lätt tillgängliga – detta, liksom det närmast föregående, för att hastigt kunna befria hästen (hästarna) från seldon och åkdon. Drag tömmarnas remsladdar ur stropparna, så att töm- marna lätt kunna lossas. Kör försiktigt, och lita mera på hästen än på dig själv i synnerhet om mörker, snötjocka eller dimma råder. Stannar hästen, mana icke på honom, utan stig ur och undersök för- hållandena. Brister isen, fort ur släden och kasta alla tyngande plagg. Kvickt fram till hästens huvud, lossa eller skär av tömmarna vid betslet, slå en snara kring hästens hals, håll upp hans huvud och sök under tiden hala tömmen ur ringarna, så att den blir fri, kasta därefter tömmen utåt isen. Lossa därpå eller skär av allt, som behövs för att befria hästen från fordonet. Så långt kan man möjligen reda sig ensam. Håll upp hästens huvud med grepp i huvudlaget eller med snaran och avvakta hjälp. Att bärga hästen tarvar flera handfasta personers bistånd. Han skall halas upp åt sidan, icke framåt, ty frambenen slå emot isens undre yta och hindra uppdragandet. Sök få stänger (skalmarna, om fordonet ej gått till botten) eller bräder under honom och väg upp honom, så, att en eller ett par man kunna få grepp i svansen. Finnas linor eller ytterligare tömmar till hands, bör man för samma ändamål söka, medelst stänger, båtshakar e. dyl., tråda dessa under och omkring buken framför bakbenen; kasta ändarna över till den sida av vaken, åt vilken man tänker draga upp honom. Medan ett par man medelst stänger eller bräder, nerkörda mellan hästen och iskanten, söka bända honom fri från denna, halas nu samtidigt i snara, linor och svans. </p>
</div>
<div type="page" n="61">
<head>VIII.</head>
<head>MED AUTOMOBIL ELLER MOTORCYKEL.</head>

<p>Råd till bilister.</p>
 <p>Håll Er på land! – eller vidtag åtgärder i överensstäm- melse med här i bild framställda bilförsäkrings-isrisk-villkor. </p>
 <pb facs="Bilder/N0061.tif" n="N0061"/>
 </div>
 <div type="page" n="62">
 <head>IX.</head>
 <head>REDSKAPEN.</head>
 <p>A. Isdubbarna</p>
 <p>Dessa viktiga instrument be- stå av varsitt stadiga träskäft med en stål- eller järnspets i ena ändan och ett hål i den andra för ett snöre. Skaffet bör icke vara grövre än att man bekvämt kan få ett gott grepp om detsamma, men å andra sidan ej så smäckert att det kan spricka vid påftrest- ning. Längden eller "höjden" bör med någon centimeter överstiga en hårt knuten hands bredd. Spetsen bör vara tämligen grov, tresidig och ej gärna längre än 4 å 5 cm. räknat från skäftets underkant. Spetsen består emellertid, icke endast av själva "spetsen" utan även av dess "tänge", d. v. s. den del av densamma som löper in i skäftet. Tången och spetsen skola sålunda vara smidda i ett stycke. Tången bör vara gängad och in- skruvad i skäftet. Eller: där spetsens överkant ligger an </p>
 <pb facs="Bilder/N0062.tif" n="N0062"/>
 <p>Hemmagjord isdubb, t. v. ämne till två dubbar.</p>
 </div>
 <div type="page" n="63">
 <p>mot skaffet bör dess diameter med någon millimeter över- stiga tångens, vilken löper genom hela skäftet och nitas i skäftets övre yta. Huvudsaken är att spets och skäft hållas orubbligt samman. För att öka skäftets hållbarhet nedtill – där påfrestningen är störst – bör en metallring påkrympas och fastnitas. Dubbarna böra icke bäras var för sig – man kan tappa den ena eller båda – utan förenade medelst ett snöre, på vars mitt man slagit en ögla att påträdas en knapp i ytter- </p>
 <pb facs="Bilder/N0063.tif" n="N0063"/>
 <p>Så långt skall snöret vara.</p>
 <p>plaggets framsida. Snöret bör vara så långt att man, sedan ögla slagits, kan hålla en dubb i vardera handen med armarna sträckt rakt utåt sidorna. Hålen för snöret borras eller bränns i skäftens överkant – surrning i skåra blir aldrig så pålitlig som hål och knut. Ett mycket vanligt fel med "köpdubbar" är att spets och tänge ha samma diameter, d. v. s. det är i själva verket som om man blott slagit en spik genom skäftet. Följden blir mycket lätt att, när man slår dubben i isen, spets och tänge flyga upp ur skäftet även om överändan nitats. Vidare bör man se till att inte spetsen är för lång och för smacker, så att den böjer sig vid påfrestning. Isdubbarna äro mycket farliga att bära med spetsarna blottade, spetsarna böra därför försees med ett lätt avtagbart </p>
 </div>
 <div type="page" n="64">
 <p>hölje av läder e. dyl., lämpligen fäst vid snöret. Ett billigt och bra sätt är, som förut nämnts, att blott ränna dem i varsin kork. Dubbar finnas numera att köpa i de flesta sportaffärer men man kan mycket lätt själv tillverka fullt tillförlitliga sådana. Man helt enkelt sågar till en klots – helst av lövträ (björk) – av lämplig längd och ännu så länge överdriven tjocklek. I mitten av klotsens ena ända skruvar man in en grov träskruv så långt att alla gängorna och några milli- meter av halsen gå in. Därefter filar man bort skruvhuvudet och lagar så att halsen får lämplig längd och tresidig spets. Nu formar man med kniv eller svarv klotsen till ett för gott grepp passande skäft. Har man inte tillfälle att krympa och nita en metallring vid nederändan, bör skaffet göras desto tjockare nedtill. Sedan bränner eller borrar man snör- hålet, och dubben är färdig. Dubbarna skola naturligtvis bäras lätt tillgängliga – i ytterplaggets bröstfickor, icke i sid-, inner- eller byxfickor och allra minst i ryggsäcken! De böra bäras fast instoppade på sin en gång för alla bestämda plats, icke löst dinglande kring halsen eller utanpå ytterplagget, ty det behövs blott det minsta "trassel" i snöret för att äventyra deras lämpligaste användning när olyckan är framme. </p>
 <p>B. Livlinan.</p>
 <p>För att klarlägga såväl detta utomordentligt viktiga red- skaps lämpliga konstruktion, förvaring och användning som de sätt på vilka unga och gamla kunna intresseras för övning och träning i dess rätta bruk anföras här utdrag ur Sveriges Scoutförbunds redan år 1921 fastställda instruk- tion för klassprov och "Ismärket" i vad densamma berör livlinekastning. </p>
 </div>
 <div type="page" n="65">
 <p>Begreppsförklaringar.</p>
 <p>Avstånd beräknas från kastarens främre fot till mål. Kastsida, -arm, -hand: den sida, arm, hand, från eller med vilken kastet utföres. Kastställning(-ar). I avsikt att förlägga erforderlig yta av kroppen mot isen ske kast från olika ställningar. Ju svagare is desto större yta. I stående ställning, som erbjuder minsta ytan, vilar kroppstyngden på två stödpunkter, i knästående på tre eller fyra och i liggande på den yta, som beredes genom att ben, underliv och ena underarmen vila mot under- laget. Stående kastställning: löpsidans fot framskjuten några fot- längder, knäna något böjda rakt framåt och beredda till mjuk fjädring, överlivet något framåtlutat med kroppstyngden huvudsakligen på det bakre benet, kastarmen hängande nedåt böjd utan spänning, kasthanden med mjuk men fast fattning om linan, som vilar mot pekfingerets mellersta del och fast- hålles huvudsakligen av detta och tummen med lagom långt svep. Löpsidans arm hängande fritt med handen halvvöppen och linan löpande i denna. Resten av linan på underlaget. Liggande kastställning: löpsidans fot, ben och höft samt kastsidans fot och underben mot underlaget, knäna gärna åtskils, magen så mycket som möjligt mot underlaget, löp- sidans underarm till hela sin längd mot underlaget, överlivet uppstött av överarmen så mycket, att kastarmen kan röras fritt, kasthanden som i stående, linan ej i löphanden utan liggande utanför löparmen. Klargöra livlinan för första kast: därmed menas, att från dess ordinarie uppbärning göra linan klar samt sig själv färdig att kasta; för upprepat kast, att hemhala linan efter kast och göra sig färdig att kasta ånyo. Löpsida, -arm, -hand: den sida, arm, hand, från, utanför eller genom vilken linan löper vid kast. </p>
 </div>
 <div type="page" n="66">
 <p>Rikt punkt: den punkt, mot vilken kastet riktas. Under normala förhållanden är målets mitt riktpunkt. Sidläge: den kastande ligger på löpsidan med underarmen mot underlaget. Svep: den del av linan, som i kastställning befinner sig mellan kasthanden och klumpen. Träff, träffa, träffläge: att efter utförd kast klumpen be- finner sig bakom och någon del av linan på målet. Skulle klumpen stannat bakom men utanför någon av målets ytter- linjer, räknas kastet som träff endast i det fall, att någon del av linan ligger på någon del av detsamma. </p>
 <p>Livlinans konstruktion m. m.</p>
 <p>Livlinan utgöres i allmänhet av en ungefär 20 m. lång, smacker lina med i ena ändan vidfästad tyngd, avsedd att vid kast draga linan med sig till målet. För att kunna fylla sin huvuduppgift måste en livlina vara tillverkad av sådant material, att detta i och för sig icke bereder några svårigheter för linans klargörande. Vidare bör materialet vara jämförelsevis oömt för våta samt, vått eller torrt, bjuda tillräcklig smidighet och med ringa tyngd förena pålitlig styrka. Vanligt s. k. trosslaget eller kabelslaget tågvirke, varav klädstretch o. dyl. tillverkas, måste vara relativt grovt för att kunna användas till livlina, vilket i sin tur medför, att denna blir onödigt tung, särskilt om den blir våt. Dessutom blir sådant tågvirke vid torkning ofta hårt och styvt med benägenhet att stanna i buktar och kinkar, vilket högst betydligt försvårar linans klargörande, ja ibland gör detta utförbart inom rimlig tid. S. k. slungad lina av bomull, lagom smacker och ej för hårt slungad, fyller alla rimliga fordringar på en lätthanter- lig och pålitlig livlina. </p>
 </div>
 <div type="page" n="67">
 <p>Livlinan, sådan den utexperimenterats inom Sveriges Scout- förbund, består av två skilda delar, linan och klumpen. Linan, av bomull, är 20 m. lång och i vardera ändan för- sedd med en något mindre än handstor, fast ögla, bildad genom "ränknut med halvslog". Den ena av dessa öglor är avsedd för fasthållande av sladden vid kast och är för detta ändamål dessutom försedd med en karbinhake, den andra för fastgöring av klumpen. Klumpen består av en hagelfyllt läderpåse med isydd stropp av bomullslina. Fördelen med fri klump är, att linan blir betydligt be- kvämare att hantera, bära och klargöra för kast än med fastsydd, som ofta är i vägen, lätt trasslar linan vid klar- göring och dessutom utgör ett besvärligt, dinglande påhäng, till hinders vid linans användning till även annat än rädd- ningsredskap. Efter någon övning är det ett par sekunders verk att fastgöra klumpen vid linan. Linans uppskjutning. När linan icke användes, bör den alltid vara ordentligt uppskjuten, vare sig den förvaras eller bäres. Det är scout ovärdigt att någonsin ha sin livlina hop- trasslad eller slarvigt förvarad. Uppskjutningen kan ske på olika sätt, vilka var för sig erbjuda vissa fördelar, men intet är så praktiskt och med hänsyn till klargöring så pålitligt som det brandmanskap i allmänhet använder. Därvid tillgår på följande sätt: linan tages fyrdubbel så, att sladdarna och mittbukten komma åt samma håll. Därpå göres i motsatta ändan med alla par- terna en "överhandssknop med ögla". Genom denna ögla upp- tages ännu en och genom denna åter en o. s. v. till dess några decimeter återstå till sladdarna, då en sista ögla upp- tages och dessa jämte mittbukten trådas in genom denna. Linan är nu uppskjuten, "flätad", och färdig att förvaras eller bäras. Önskar man bära den snett över livet och ena </p>
 </div>
 <div type="page" n="68">
 <p>axeln eller på annat sätt utanpå utrustningen, kommer kar- binhaken väl till pass. Klumpen bör alltid förvaras på viss bestämd plats – alltid på samma plats – så att man inte nödgas leta efter den. Högra blusfickan eller högra bröstfickan på kavaj är lätt

tillgänglig och således lämplig att en gång för alla utnämnas till klumpficka. Linans uppbärning. Linan bör givetvis bäras på sådant sätt att den snabbt kan göras klar för kast; således helst </p>
<pb facs="Bilder/N0068.tif" n="N0068"/>
<p>Klumpända.</p>
<pb facs="Bilder/N0068.tif" n="N0068"/>
<p>Uppskjutning av livlina.</p>
<p>utanpå utrustningen i övrigt, antingen kring livet som ett bälte eller snett över axeln, i båda fallen med karbinhakens hjälp. Men å andra sidan blir det sällan mera bråttom än att man hinner kränga av sig ryggsäcken, varför linan kan bäras i denna, men i så fall "flätad" som nyss beskrivits, eljest trasslar den sig. Trots alla sina fördelar medför dock flätningen en olägenhet: det tar någon tid att draga ut den för klargöring. Många föredraga därför att före starten för en isfärd linda linan varv efter varv snett över endera axeln med tillräckligt stora buker för snabb avkrängning, fästa klumpen för gott och stoppa den i lämpligaste ficka. Vid sådan uppbärning är linan genast klar till kast efter det hon krängts av och klumpen ryckts upp ur fickan. </p>
</div>
<div type="page" n="69">
<p>Klargöring av linan för första kast.</p>
<p>Livlinan klargöres lämpligen i följande ordning: linan kränges av eller framtages, karbinhakens grepp lossas, sladdarna och mittbukten frigöres och klumpen påstickes linan. Det är lämpligt att under tiden fasthålla "flätan" mellan överarmen och livet, dit den slungas med en knyck, medan karbinhaken lossas. Klumpen påstickes genom att linans ögla trädes igenom stroppen, omkring klumpen, och åtdrages. Karbinhaken bör ej användas för fästande av klumpen, ty det händer mycket lätt, i synnerhet vid sträng köld, att haken springer sönder vid klumpens fall mot isen. Därefter fattar ena handen om uppskjutningen och den andra drager ut öglorna med långa, mjuka tag, varvid man bör böja sig ned mot underlaget, så att de frigjorda parterna kunna falla så jämt som möjligt utan "klatschar", vilka lätt trassla linan. Bäst är att vända sig mot den blivande löpsidan. Då utdragningen är verkställd, fattas linan och stående kastställning intages. </p>
<pb facs="Bilder/N0069.tif" n="N0069"/>
<p>Klargöring av livlinan för upprepat kast.</p>
<p>I stående ställning hemhalas livlinan bäst medelst korta, tätt på varandra följande halanden med hand efter hand, varvid händerna böra beskriva små bågar åt löpsidan, så att linan faller i mjuka buker. Kroppen bör hållas framåtlutad. I liggande ställning bör man lägga sig på kastsidan eller på rygg och verkställa hemhalningen å löpsidan. </p>
<p>Kasten.</p>
<p>Kastet kan utföras på olika sätt beroende på avstånd, kastställning, scoutens kroppskrafter, vind eller andra för</p>
</div>
<div type="page" n="70">
<p>hållanden. Scouten bör känna till alla kastsätt, men själv utexperimentera det eller de, som passa honom bäst. Vid prov bör lämnas honom fritt val. De pålitligaste sätten äro pendling och sving. Pendling: hela kroppen sättes i en mjukt gungande rörelse </p>
<pb facs="Bilder/N0070.tif" n="N0070"/>
<p>Pendling.</p>
<p>framåt och bakåt i takt med kastarmen, som med fjädrande eftergifter sättes i pendling i lodplanet, varvid kastarmen, svepet och klumpen bilda liksom en pendel från axeln till den senare. Rörelsen bör utföras så, att klumpen inte "klatschar". Knäna medverka med mjuka fjädringar. Blicken hela tiden skarpt riktad mot målet. Då man efter några sådana gungande pendlingar känner, att tillräcklig fart och ansamling vunnits, slungas kastet ut </p>
</div>
<div type="page" n="71">
<p>med full kraft, varvid linan i allmänhet löper genom löphanden. Sving: benen hållas i det närmaste sträckta, och kroppen endast obetydligt framåtlutad. Kastarmen svänges i cirkel i lodplanet med axelleden som medelpunkt, framåt – uppåt – </p>
<pb facs="Bilder/N0071.tif" n="N0071"/>
<p>Kastet slungas ut med full kraft.</p>
<p>bakåt – nedåt – framåt och kastet slungas ut genom att kasthanden släpper sitt tag, när man känner att farten är lagom. Endast genom övning lär man sig att avpassa när handen skall släppa. Pendling är det säkraste sättet, emedan det medger pålitligare beräkning vid svåra vindförhållanden, men det fordrar å andra sidan, att den kastande känner med sig, att han orkar nå fram till målet. Det är därför synnerligen </p>
</div>
<div type="page" n="72">
<p>användbart på korta avstånd. På längre avstånd däremot eller då scouten känner, att hans kroppskrafter ej räcka till för att nå fram med pendling, är sving att föredraga. Av andra sätt kunna nämnas vågrätt kast och stenkast. Det förra sker med en kraftig rörelse av kastarmen, rak och i det närmaste vågrätt, bakifrån – utåt – framåt. Därvid måste dock ningen om linan vara en annan. Ett antal små buker uppkranas i kasthanden, så att den hindras dingla in bland buktarna. Detta sätt att kasta är mycket användbart i liggande och förefaller, särskilt i början, vara det enda möjliga i den ställning. Men det blir aldrig så pålitligt som pendling eller sving, ty det är mycket svårt att rikta rätt, även efter mycken övning, varför man gör klokt i att även i liggande söka öva upp sig till nöjaktig färdighet i användning av de senare kastsätten. Stenkast: man helt enkelt kastar klumpen som en sten </p>
<pb facs="Bilder/N0072.tif" n="N0072"/>
<p>Sving.</p>
</div>
<div type="page" n="73">
<p>och låter linan löpa ut. Detta sätt fordrar emellertid oftast större styrka, än en scout i allmänhet förfogar över. Efter felande kast, som ej kunnat rättas, skall linan ögonblickligen hemhalas för nytt kast. </p>
<p>Övningar i klargöring och kast under försvårande förhållanden. </p>
<p>Under språng kan det vara förmånligt att uppskjuta fästana – det av klumpen till sist. I övrigt kan man lämpligen förfara på följande sätt: karbinhakens grepp lossas och "flätan" slungas upp mellan ena överarmen och livet, under det att sladdarna och mittbukten dragas ur öglan. Därpå göres med högra handen en utdragning av ungefär armens längd, var – efter sladdarna och mittbukten fattas med tänderna, så att öglorna och bukten hänga ut från högra mungipan. Därefter fortsättes utdragningen, varvid alla fyra parterna uppkranas med och i högra handen, den vänstra bidrager till att hålla flätan. Då hela linan sålunda samlats i högra handen, slungas hon upp mellan vänstra överarmen och livet, sladdarna och mittbukten tagas ur munnen, klumpen fästes. Är isen snöfri, kan det vara lämpligt att, sedan linan samlats i högra handen, kasta härvan ifrån sig åt löpsidan och låta henne släpa fyrdubbel, medan klumpen fästes. När därefter kastställning skall intagas, rycker man henne åt sig. Fäster man klumpen före utdragningen, bör man iakttaga att bita så nära densamma som möjligt, emedan den eljest kan bli tillinders. Är den provande vänsterhänt utbytes höger och vänster här ovan. </p>
<p>Beräkning av avdrift.</p>
<p>"Måttlig" vind blåser med en hastighet av minst 3 meter i sekunden. </p>
</div>
<div type="page" n="74">
<p>Skulle väderleksförhållanden och barometerstånd vara sådana, att tillräcklig vind ej kan tänkas uppstå inom rimlig tid, kan man vid provet förfara på följande sätt. </p>
<pb facs="Bilder/N0074.tif" n="N0074"/>
<p>Kastet, A, riktat mot målets mitt, har av vinden förts i läget B, alltså bom. C utvisar hur kastet i verkligheten ungefärligen bort riktas, om hänsyn tagits till vinden, d. v. s. mot c. Flyttas A till c (ab = ac och målets läge i c parallellt med det i a) och linan C kommer att ligga under målbrädan, så har C riktats rätt, D däremot för långt åt höger. </p>
<p>Kontrollanten utpekar eller utmärker en punkt på sidan om (snett framför, snett bakom och utanför o. s. v.) målet, där ett mot målets mitt riktat kast tänkes på grund av vindförhållandena ha fallit. Scouten beräknar hur långt </p>
</div>
<div type="page" n="75">
<p>Åt motsatt håll han på grund därav måste kasta och utför kastet i överensstämmelse därmed. Linan skall då ligga lika långt åt motsatt håll mot den angivna punkten. Kontrollen tillgär så: från den angivna punkten uppdrages till målets mitt en linje, som därifrån förlänges ett lika långt stycke som avståndet mellan den förra och det senare. Den punkt, som då erhålles, är den riktpunkt, som med hänsyn till den tänkta vinden bort väljas för att kastet skulle träffat. Målet – i detta fall lämpligen en lös 1,5 m. lång bräda, stav, ribba e. dyl. – anbringas nu med mitten på denna punkt och parallellt med sitt förutvarande läge. Kommer då brädan att ligga på någon del av linan och klumpen bakom den förra, så är kastet trätt. Detta sätt att anordna ifrågavarande prov bortser dock från så många störande inflytelser på scouten själv, på linan m. m. att det aldrig kan giva så pålitliga utslag som i verkligheten, varför det, som sagt, endast i undantagsfall bör tillgripas. Som övning är det däremot förträffligt. </p>
<p>C. Ispiken.</p>
<p>Ispikens beskaffenhet och användning är redan antydd i det föregående. </p>
</div>

<div type="page" n="76">
<head>X.</head>
<head>NÅGRA DRAG UR SKRIDSKONS HISTORIA.</head>
<p>Ordet skridsko härleder sig från den skridande rörelse, man kan åstadkomma mot is, om vid fötterna fästas skenor av ben, järn, stål eller annat hårt material. I forna dagar benämndes denna rörelse – skridskoåk- ningen – olika i olika landsändar t. ex. skrinna, skrilla, skrilla m. m. och skridskorna i överensstämmelse därmed skrinnor, skrillor, krillor o. s. v. Vissa av dessa benämningar fortleva ännu i dag lite varstades på landsbygden och även i städerna, ehuru de där merendels övergått till slangspråket eller användas mera på skämt. Det är helt naturligt, att i vårt sjörika land skridskoåk- ningen skall ha mycket gamla anor, men hur långt dessa gå tillbaka i tiden, känna vi likväl icke. Skridskor ha emellertid hittats bland lämningar från järnåldern, och det finns ingen anledning att antaga, att icke skridskoåkningen i Sverige skulle vara ungefär lika gammal som i det övriga Europa, där man i lämningar från senare stenålderns påbyggnader påträffat hästben, om vilka intet tvivel synes råda att de använts som skridskor. Gamla tiders skridskor utgjordes nämligen av hela eller kluvna djurben med upptagna hål för remmar eller snören och kallades "isläggar" (fornisländska isleggir). I England har hittats en sådan skridsko, som forn- forskarna bedömt vara från 11- eller 1200-talet. Den be- gagnas för övrigt som ordförandeklubba vid Internationella </p>
</div>
<div type="page" n="77">
<pb facs="Bilder/N0077.tif" n="N0077"/>
<list rend="numbered">
<item>1, 2. Isläggar.</item>
<item>3. Träskridsko (1800-ta- let.) </item>
<item>4. Jackson-Haynes' figur- skridsko </item>
<item>5. Halifax.</item>
<item>6. Långfärds- och seg- lingsskridsko med fot- platta av trä. </item>
<item>7. Figurskridsko (Wol- lerts modell). </item>
<item>8. Modern långfärds- och seglingsskridsko. </item>
<item>9. Modern figurskridsko (Salchows modell). </item>
<item>10. Rörlöpare.</item>
<item>11. Bandyrör.</item>
</list>
<p>Skridskoförbundet. Och här i Sverige har vid uppmuddring av Penningbysjön i Länna socken, Roslagen, påträffats en islägg, som anses datera sig från 1400-talet. Isläggarna voro emellertid runda på undersidan och bjödo </p>
</div>
<div type="page" n="78">
<p>sålunda föga eller intet motstånd mot isen sidwärts, varför det vi numera mena med skridskoåkning ej kunde åstad- kommas, utan var man hänvisad till att helt enkelt stående på dem staka sig fram med hjälp av en ispi. Sådan "skridskoåkning" finnes avbildad i Olaus Magnus' stora verk, av vars ytterst intressanta träsnitt många före- komma i Grimbergs "Svenska folkets underbara öden". På ett av dessa, som framställer en medeltida kappritt på glanskis, synes snett upp till vänster en ung man staka sig fram på sina isläggar. Tegnér's "Fritiof" hade sannolikt ej "stålsko på fot" ty vederligen blev det först en långt senare tid förunnat att framalstra dylika skridskor. Men desto ståtligare må kanske hans bragd anses, ty att med isläggar under fötterna bärga både häst och släde och skön Ingeborg, torde för visso höra till det övermänskliga. Så vitt man vet förekommo skridskor med järnskenor i vårt land först fram på 1600-talet. Detta bruk förskrev sig sannolikt från Holland, där skridskoåkning var mycket all- män redan under medeltiden. För övrigt helt naturligt i ett land, där kanaler och andra vattenvägar användes i mycket stor utsträckning för samfärdseln. De praktiska holländarna synas tämligen snart ha kommit under fund med att isläg- garna icke fyllde rimliga anspråk på fart och framkomlighet, varför dessa ersattes med fotplattor av trä med vidfästade skenor av järn. Dessa "träskridskor", så benämnda på grund av fotplattorna, voro emellertid knappast annat än en ut- veckling av isläggarna, i det att skenorna voro mycket långa och fullkomligt raka, varför man fortfarande betjänade sig av ispi som stöd. Farten kunde dock givetvis uppdrivas betydligt högre än med isläggarna. Det var emellertid i vårt land huvudsakligen hos de lyck- ligare lottade som träskridskon användes, isläggarna voro </p>
</div>
<div type="page" n="79">
<p>alltjämt "folkets" skridskor. Först ett gott stycke in på 1800- talet ändades de senares kamp mot de förra i nederlag. Träskridskon fick emellertid inte triumfera länge, ty ännu innan isläggens saga var all, började en mycket livskraftig motståndare att resa huvudet, nämligen skridskon helt och hållet konstruerad av järn. Man känner ej med visshet när järnskridskor först bör- jade tillverkas i vårt land, men de voro ganska allmänna redan i mitten av förra århundradet, ehuru dock träskridskorna hade ett avgjort övertag ända fram till 1870-talet. På 1850-talet voro såväl skridskor som skridskoåkning föremål för teoretiska och praktiska studier av två unga studenter i Uppsala, Theorell och Cederblom, vilka i sam- arbete med en där mycket känd och uppskattad skridsko- smed, Barthelsson, utexperimenterade några olika typer, som snart kommo att fördela sig i två grupper, långfärdsskridskon och figurskridskon, en indelning, som i stort sett stått sig till våra dagar, då ännu en grupp kan sägas ha kommit till, "rörlöparna" för hastighetsåkning, ishockey, o. s. v. De båda skridskoentusiasterna ha vi att tacka för figur- skridskon med därav följande möjligheter att med behag kunna röra oss inom mera begränsade områden, skridsko- banorna, varigenom skridskosporten särskilt under de se- naste fyrtio åren blev en viktig del av vinterns sällskapsliv. På deras tid inskränkte sig emellertid figuråknningen till ytter- och innerskär fram- och baklänges samt öglor, någon konståkning i nu gängse mening var det ännu ej tal om. Först genom den berömda "skridskokungen" Jackson Hayne, som under vintern 1865-66 uppträdde här, lärde man sig förstå vad figuråkning var. Förutom en kraftig impuls till ökat intresse för figur- åkning kan man säga, att Haynes uppträdande gav döds- stöten åt den gamla hederliga träskridskons användning som figurskridsko. Hon blev ohjälpligt hänvisad till långfärderna </p>
</div>
<div type="page" n="80">
<p>och nödgades på grund därav också att skifta form, i det att den korta skenan ersattes med en mycket lång och rak sådan. Till hennes nederlag bidro i hög grad de synner- ligen eleganta och finurligt konstruerade amerikanska Hali- fax-skridskorna, som började införas här mot slutet av 1860- talet och som gävo ökad fart åt den inhemska skridskotill- verknigen. Halifaxarna utövade inflytande även på järnskridskorna, i det att de gävo anledning till ändrad nosform på dessa. Den dessförinnan brukliga – uppsvängd fri nos, slutande i en rundad liten skiva – åstadkom nämligen mycket ofta allvarliga olyckor på banorna, emedan den lätt fastnade i mötandes kläder eller skridskor. Genom Halifaxarnas ramm- stävliknande nos, som slutade i främre kanten av fotplattan, kunde sådana olyckor undvikas. Allt efter som intresset för figuråknningen steg, utforma- des en mängd olika skridskotyper för denna idrott, i avsikt att åstadkomma så små skär som möjligt. För detta ändamål undergick särskilt skenan olika förändringar. Än gjordes den skarpt buktad med sidokanterna parallella, än nästan alldeles rak med kanterna bildande en smal oval, än användes en kombination av båda dessa former o. s. v. Långfärdsskridskornas skenor däremot ha icke undergått några väsentliga förändringar, om än skridskons allmänna utseende tett sig något olika, beroende på om trä kommit till användning eller ej. Vid långfärder får man hålla till godo med is av mycket växlande beskaffenhet, mängden gång sådan att den allra skickligaste figuråkare skulle stå sig slätt med sina korta, buktade skenor. Det är därför nödvändigt att skenorna äro långa, smala, med parallella kanter och sträc- kande sig så långt bakåt under klacken och framåt under tån, att nödig stadga vinnes för att med behag kunna glida över snart sagt hur ojämn is som helst. Visserligen är så gott som varje slag av figuråkning, t. o. m. vanligt ytterskär, </p>
</div>
<div type="page" n="81">
<p>utesluten, men man kommer i stället framåt med desto större fart och mindre kraftförbrukning – figurbanans ena- handa ersättes vid långfärdsåkning av den fria naturens scenerier i ständigt växling. Vid skridskosegling äro figurskridskor i det närmaste oanvändbara. En rätt egendomlig avert av skridskor eller, om man så vill, en kombination av skridsko och skida, förekom- mer i vissa landsändar – den s. k. "landsvägsskridskon". Denna utgöres av en vanlig kälkmed, helst med isskena, och fästes vid foten på samma sätt som en skridsko. Den medger mycket roande färder på vägarna, när föret är jäm- förelsevis hårt, och är användbar även på is, som ej är alltför hal. </p>
</div>
<div type="page" n="82">
<head>XI.</head>
<head>BENÄMNINGAR PÅ INOM SKRIDSKOIDROTEN FÖREKOMMANDE ENKLA RÖRELSE. </head>
<p>För korthetens skull användes härnedan följande beteck- ningar: h = höger v = vänster f = framåt b = bakåt y = ytterskär i = innerskär Grundställning är den ställning skridskoåkaren intar, då han står upprätt med klackarna nästan intill varandra och fötterna i ungefär rät vinkel mot varandra. De kanter av skridskorna, som äro längst ifrån varandra kallas ytterkanter, de motsatta för innerkanter. En båge, som åkes på ytterkanten, kallas ytterskär, på innerkanten innerskär. Allt efter som ett skär åkes framåt eller bakåt kallas det framåt- eller bakåt-ytterskär, framåt- eller bakåt-innerskär. En rörelse, som börjar med innerskär och fortsättes med ytterskär och tvärtom, kallas skärombyte. För att komma i rörelse, vare sig framåt eller bakåt, måste man ge fart med ena foten för att åka på den andra. Farten kan givas med innerkant, ytterkant eller nos. Då man vid åkning framåt ger fart med ytterkanten, måste den </p>

```

</div>
<div type="page" n="83">
  <p>fot, på vilket man skall åka, flyttas över den med vilken farten ges. Detta kallas översteg. Då vid åkning bakåt fart ges med ytterkanten och den fot, på vilken man skall åka, flyttas bakom den, med vilken farten ges, kallas detta för understeg. </p>
  <p>De enkla rörelserna.</p>
  <p>Klyvning framåt. Denna rörelse sker åt både h. och v. Vid klyvning åt h. ges först fart med v. fot, åkes ett steg på h., varefter v. flyttas över h. och nedsättes rätt framför eller något till höger om densamma. Den h. upplyftes för att ge ny fart med v. fot till förnyad åkning på h. o. s. v. Klyvning bakåt. Denna rörelse utföres åt både h. och v. samt på två olika sätt, i.-klyvning och y.-klyvning. Vid i.-klyvning uppbäres kroppstyngden företrädesvis av h. benet, som därunder beskriver en följd av innerskärsbågar åt väns- ter, under det att den v. foten beskriver korta ytterskär, slutande med en dragning åt inneskär; den åkande vänd med ansiktet något inåt cirkeln. Vid y.-klyvning åt v. vilar kroppstyngden på v. fot, som därvid åker en serie y.-skär, under det att h. foten beskriver korta i.-skär och under hela tiden föres bakom v. För varje i.-båge, som den h. foten gör, korsar den riktningen av den v.:s spår. Framåt ytterskär. Rörelsen utföres åt såväl h. som v. samt på ytterkant i större eller mindre bågar. Fart ges med innerkant eller nos. Framåt ytterskär med översteg. Börjar med ett y.-skär t. ex. på h. foten, v. foten, som under första hälften av skäret hålles bakom den h., föres småningom fram till förbi och över denna samt nedsättes så, att den korsar den h. fotens rikt- ning. I samma ögonblick ges fast med h. ytterkant till åkning av en y.-båge på v. fot o.s.v. </p>
</div>
<div type="page" n="84">
  <p>Framåt innerskär. Rörelsen utföres åt såväl h. som v. samt på innerkant i större eller mindre bågar. Fart ges med v. innerkant eller nos för åkning på h. fot o. s. v. Bakåt ytterskär. Rörelsen utföres åt såväl h. som v. i större eller mindre bågar. Börjas lämpligen som y.-klyvning bakåt, men sedan man åkt ett y.-skär på t. ex. den h. foten, v nedsättes den v. vid sidan och något bakom den h. och så, att fötterna bliva något inåtvända. I samma ögonblick den v. skridsko berör isen, ges fart med h. innerkant o. s. v. Bakåt ytterskär med understeg. Man åker långsamt bakåt-y. t. ex. på v. fot, låter den h. sakta svänga förbi och bakom den v., nedsätter den på isen så, att den korsar den vänstras bana, och i samma ögonblick ges fart med v. ytter- kant, varpå åkes ett v.-skär på h. fot o. s. v. Bakåt innerskär. Rörelsen utföres åt såväl h. som v. Fart från t. ex. h. innerkant, åkes på v. innerkant i båge, ju större desto bättre. Den lediga foten föres bakom den, på vilken man åker. Då farten minskas så, att bågen ej kan fortsättas längre, nedsättes den lediga foten så, att fötternas ställning blir något inåt och i samma ögonblick ges fart med h. inner- kant för åkning av ett nytt i. på v. fot o. s. v. </p>
  <pb facs="Bilder/N0084.tif" n="N0084"/>
</div>
<div type="page" n="85">
  <head>XII.</head>
  <head>SVERIGES SCOUTFÖRBUNDS SPECIALMÄRKE NR 28. ISMÄRKET. </head>
  <pb facs="Bilder/N0085.tif" n="N0085"/>
  <p>Fordringar:</p>
  <list rend="numbered">
    <item>1. kunna åka, och om möjligt, segla skridsko samt inneha och kunna använda förutom livlina även isdubbar och ispik, </item>
    <item>2. känna huvuddragen av skridskons historia, kunna redo- göra för skillnaden mellan några typer av långfärds-, hastig- hets- och figurskridskor samt känna gängse benämningar på inom skridskoidrotten förekommande enkla rörelser, </item>
    <item>3. äga goda insikter i iskunnighet,</item>
    <item>4. äga grundlig kännedom om iskartan inom ett område av minst 15 km:s radie, räknat från ortens mitt eller – om traktens vattensystem har sin huvudsakliga utsträckning i endast en riktning – av minst 25 km:s längd och minst 5 km:s bredd, </item>
    <item>5. kunna redogöra för hur en i vak nödställd bör gå till- väga utan och med hjälp av en räddande, </item>
  </list>
</div>
<div type="page" n="86">
  <list rend="numbered">
    <item>6. kunna redogöra för hur en räddande bör gå till väga för att bistå en i vak nödställd samt för närmaste behandling av en räddad, </item>
    <item> 7. kunna vid dager och måttlig sid-, mot-, halv med- eller halv motvind medelst livlina träffa ett 1,5 m. brett mål från följande ställningar och avstånd: med bästa hand: stående 17 m. med 2 kast av 3 i följd; knästående 15 m. med 2 kast av 3 i följd; trefota 12 m. med 2 kast av 4 i följd; liggande 12 m. med 2 kast av 4 i följd, med sämsta hand: lika med föregående med avståndet i varje ställning minskat med 4 meter, samt i mörker och lugnt väder, stående och med bästa hand 12 m. med 2 kast av 4 i följd, </item>
    <item> 8. visat sig hava väl undervisat I person i punkterna 3 och 5. </item>
  </list>
  <pb facs="Bilder/N0086.tif" n="N0086"/>
</div>
<div type="page" n="87">
  <pb facs="Bilder/N0087.tif" n="N0087"/>
</div>
<div type="page" n="88">
  <pb facs="Bilder/N0088.tif" n="N0088"/>
</div>
</body>
</text>
</TEI>

```